

MAPA PUTA ZA CIRKULARNU EKONOMIJU ZA OPŠTINU KOLAŠIN

ANALIZA STANJA I MAPA PUTA

Maj, 2024.

SADRŽAJ:

OPŠTE INFORMACIJE	4
SPISAK SKRAĆENICA.....	5
Uvod	6
1 Opšti podaci o opštini KOLAŠIN	7
1.1 Osnovne karakteristike	7
1.2 Klima.....	8
1.3 Vodoprivreda.....	9
1.4 Pošumljenost i zaštićena područja.....	10
1.5 Saobraćaj i infrastruktura.....	11
1.6 Privreda	12
1.7 Zaposlenost i zarade	14
2 Vizija razvoja cirkularne ekonomije.....	15
3 Analiza postojećeg stanja	16
3.1 Javne usluge i izgrađeno okruženje	18
3.1.1 Upravljanje vodama.....	19
3.1.2 Upravljanje otpadom i održavanje čistoće.....	20
3.1.3 Mobilnost (Javni prevoz).....	21
3.1.4 Rasvjeta – sistem javnog osvjetljenja.....	21
3.1.5 Pijace	22
3.1.6 Javne zelene površine.....	22
3.2 Energetika i energetska infrastruktura (obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost).....	22
3.3 Dobro upravljanje i zelene javne nabavke.....	24
3.4 Moderna i inovativna privreda i preduzetništvo, digitalizacija i slijedljivost.....	25
3.5 Poljoprivreda	25
3.6 Turizam	26
4 Kapacitet za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	28
4.1 Kapacitet zaposlenih u jedinici lokalne samouprave.....	28
4.2 Kapacitet zainteresovanih strana.....	29
4.3 Kapacitet organizacija civilnog društva	29
4.4 Kulturološka spremnost i motivacija građana za prelazak na cirkularnu ekonomiju	31
5 Ključni izazovi i rezultati analize stanja i zaključci.....	32
5.1 Ekonomski razvoj	32

5.2	Analiza javnih politika i regulatornog okvira	33
6	Smjernice za Institucionalnu podršku za razvoj CIRKULARNE EKONOMIJE	34
7	Prioritetne oblasti razvoja cirkularnosti za jedinice lokalne samouprave.....	35
7.1	Prioritetne aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije	36
7.2	Preporuke prioritetnih oblasti za razvoj CE.....	37
8	Praćenje napretka u implemetaciji mape puta (monitoring)	38
8.1	Izvještavanje o napretku u razvoju cirkularne ekonomije	38

OPŠTE INFORMACIJE

NAZIV DOKUMENTA:	MAPA PUTA ZA CIRKULARNU EKONOMIJU ZA OPŠTINU KOLAŠIN / ANALIZA STANJA I MAPA PUTA
PROJEKAT:	BEST SARADNJA U UPRAVLJANJU OTPADOM – DO ODRŽIVE ŽIVOTNE SREDINE
DONATOR:	EVROPSKA UNIJA
PARTNERI:	CENTAR ZA EKOTOKSIKOLOŠKA ISPITIVANJA – CETI, OPŠTINA MOJKOVAC (ZA CRNU GORU)
OBRAĐIVAČ:	E3 CONSULTING D.O.O.

Ovaj dokument sačinjen je u okviru projekta koji je finansirala Evropska unija kroz program prekogranične saradnje između Srbije i Crne Gore (IPA II 2014 – 2020.)

SPIŠAK SKRAĆENICA

BDV	Bruto dodata vrijednost
BDP	Bruto domaći proizvod
JLS	Jedinica lokalne samouprave
CE	Cirkularna ekonomija
UN	Ujedinjene nacije
NVO	Nevladina organizacija
MSP	Mala i srednja preduzeća
MMSP	Mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnici
NALED	Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj
NIO	Naučno-istraživačke organizacije
UNDP	Program za razvoj Ujedinjenih nacija
ViK	Vodovod i kanalizacija

UVOD

Projekat „BEST“ koji se finansira iz sredstava EU, a koji sprovodi NALED sa partnerima čiji je cilj unaprjeđenje infrastrukture za prikupljanje otpada i primarnu selekciju u Novom Pazaru, Tutinu, Mojkovcu, Bijelom Polju i Kolašinu. Projekat je pored primarnog unaprjeđenja sistema upravljanja otpadom vrlo direktno namijenjen unaprjeđenju kapaciteta lokalnih samouprava da upravljaju otpadom i povećaju razvrstavanje otpada (primarna selekcija) i podignu svijest o značaju cirkularne ekonomije (CE).

Srbija i Crna Gora su se u procesu pristupanja Evropskoj uniji obavezale da će uskladiti nacionalno zakonodavstvo sa regulativom Evropske unije i ispuniti zahtjeve poglavlja 27 koje se odnosi na zaštitu životne sredine. Početkom prošle godine u Srbiji je usvojen Program upravljanja otpadom 2022-2031 čiji je glavni cilj da sistem upravljanja otpadom krene da se odvija u skladu sa EU propisima, a ključnu ulogu u njemu imaju lokalne samouprave. Do kraja 2029. godine u Srbiji treba da se uspostavi odvojeno prikupljanje papira, metala, stakla i tekstila, poveća stopa reciklaže i očiste divlje deponije.

Sa sličnim izazovima suočene su i institucije u Crnoj Gori, gdje na lokalnom i nacionalnom nivou oko polovina komunalnog otpada završava na nesanitarnim deponijama, zbog nedostatka kanti za odlaganje.

Projekat „BEST“ se, uz podršku EU, sprovodi u partnerstvu sa Centrom za ekotoksikološka ispitivanja, opštinom Mojkovac i JKP „Gradska čistoća“ Novi Pazar, a na unaprjeđenju sistema radiće se i u opštinama Kolašin, Bijelo Polje i Tutin. Sve lokalne samouprave dobiće stručnu podršku u razvijanju planova upravljanja otpadom koje su u obavezi da imaju, mapa puta za cirkularnu ekonomiju i akcionih mjera za javno-komunalna preduzeća. Fokus će biti i na kampanjama podizanja svijesti među građanima o pravilnom razdvajanju otpada u domaćinstvima.

Projektne aktivnosti su podijeljene u sljedeće grupe:

1. Razvijanje zajedničkih rješenja za efikasno upravljanje otpadom ova aktivnost pored operacionalizacija rada Radne grupe obuhvata i razvijanje relevantnih dokumenata na projektu;
2. Razmena iskustva i izgradnja kapaciteta JKP i opštine za uvođenje prikupljanja i separacije otpada obuhvata organizovanje radionica i treninga na kojima će takođe učestvovati članovi Radne grupe;
3. Opremanje opština za primarnu selekciju, sakupljanje i reciklažu otpada;
4. Podizanje svijesti građana i organizacija civilnog društva.

1 OPŠTI PODACI O OPŠTINI KOLAŠIN

1.1 Osnovne karakteristike

Sjeverni region je izrazito visoko planinski dio teritorije, koji je ispresijecan riječnim dolinama i po svojim karakteristikama reljefa, u mnogim svojim djelovima ima izgled i oblike karakteristične za alpske predjele. Obradive poljoprivredne površine smještene uz riječne doline i strane, prostrani pašnjaci, veliki kompleksi kvalitetnih šuma (bukovih i četinarskih), značajne rezerve uglja, olova i cinka, veliki hidroenergetski potencijal i na većini područja veoma povoljni uslovi za razvoj planinskog i lječilišnog turizma, predstavljaju najznačajnije prirodne resurse i potencijale ovog područja. Sjeverni region zauzima preko polovinu ukupne površine Crne Gore (7304 km²) i u osnovi ga čine predjeli definisani kao oblast Središnjih visokih zaravni i oblast Sjeveroistočne Crne Gore, sa administrativnim centrima **Kolašin**, Mojkovac, Žabljak, Šavnik, Plužine, Pljevlja, Bijelo Polje, Petnjica, Berane, Andrijevica, Plav, Gusinje i Rožaje.

Opština Kolašina zauzima središnji dio kontinentalne makro cjeline Crne Gore. Ukupna površina teritorije opštine iznosi 898 km², što čini 6,42% površine Crne Gore i po tom parametru nalazi se na šestom mjestu u državi. Opština se ubraja u sjeverno planinsko područje. Gradsko naselje zauzima središnji položaj opštine na nadmorskoj visini od 965 m, na 42° 50" SGŠ i 29° 35" IGD. Kolašin, zauzima centralnu poziciju u crnogorskom prostoru i predstavlja vezu između Crnogorskog primorja i skadarsko – podgoričke kotline i regiona Sjeverne Crne Gore i kontinentalnog zaleđa Srbije, Podunavlja i Srednje Evrope. Geografski položaj opštine Kolašin prikazan je na slici 1.

Slika 1 Položaj Opštine Kolašin u Republici Crnoj Gori

Teritorija ove opštine graniči se sa opštinama: Mojkovac, Šavnik, Nikšić, Danilovgrad, Podgorica, Žabljak, i Berane. Kroz opštinu prolaze rijeke Tara i Morača. Gustina naseljenosti opštine Kolašin je 9.4 st./km², što je svrstava u rijetko naseljene opštine. Opština Kolašin administrativno je podijeljena na 18 mjesnih zajednica i 38 katastarskih opština kojima gravitira 70 naselja. Neki zvanični podaci o opštini dati su u tabeli 1.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Opština Kolašin je imala 8.380 stanovnika, dok je prema popisu iz 2023. godine broj stanovnika 6.692. Podaci popisa iz 2023. godine se još uvijek obrađuju.

Tabela 1. Osnovne informacije o opštini Kolašin ¹(Prema popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011.)

1.	Područje	898 km ² (6,42% % od ukupne površine Crne Gore)		
2.	Populacija	(1.35 % od ukupne populacije Crne Gore)		
3.	Gustina naseljenosti	9,4 pop./km ²		
4.	Stanovništvo prema polu	Muški	4.229	50.47 %
		Ženski	4.151	49.53 %
5.	Stanovništvo prema tipu	Gradsko	2725	32.52 %
		Seoski	5655	67.48 %

Prema Popisu 2011. godine, gustina naseljenosti u Opštini Kolašin je iznosila 9.4 st./km². Kada je u pitanju starosna struktura, po popisu iz 2011. godine, nema značajnih razlika u odnosu na nivo Crne Gore. Naime, stanovništvo Kolašina po starosnim grupama 16,2% čine stanovnici od 0 do 14 godina, 66,9% od 15 do 64 i 16,9% čini stanovništvo starije od 65 godina, populacija opštine Kolašin spada u kategoriju regresivnog, odnosno starog stanovništva.

Zabilježeni demografski trendovi predstavljaju značajnu prijetnju za dalji razvoj Kolašina, posebno u pogledu razvoja tržišta rada i priliva novih investicija. Prema podacima MONSTAT-a o unutrašnjim migracijama², migracija stanovništva, iako negativna, se smanjuje.

1.2 Klima

Zbog svoje nadmorske visine i povoljne klime, Kolašin se svrstava u vazdušne banje. Posebnu atrakciju za turiste, predstavlja Biogradsko jezero koje se nalazi u Nacionalnom parku „Biogradska gora“ koja je jedna od 3 očuvane prašume u Evropi. Biogradsko jezero se nalazi na 1094m nadmorske visine, a oko njega su uređene pješačke staze.

Klima Kolašina i okoline je kontinentalno-planinska sa hladnim zimama i suvim ljetima. Na klimatske karakteristike najveći uticaj imaju geografski položaj i uticaj Jadrana. Sniježni pokrivač se zadržava približno tri mjeseca u toku godine. Srednja godišnja temperatura vazduha je 7.3°C. Najhladniji je januar,

¹ Izvor: Uprava za statistiku Crne Gore – MONSTAT <https://www.monstat.org/cg/>

² Osobe koje su prijavile i odjavile boravak u opštini. Ne postoje podaci o migracijama van Crne Gore na godišnjem nivou.

a najtopliji jul. Jesen je, sa prosječnom temperaturom od 8.3°C, toplija od proleća (6.5°C), što se tumači uticajima sa mora. Na području regiona prisutna su tri klimata: umjereno kontinentalni, u najnižim djelovima rijeke Tare i Morače, izložen uticaju jadransko-mediteranske klime; subplaninski, na srednjim visinskim zonama; i planinski, u najvišim predjelima koji su pod snažnim uticajem planina.

1.3 Vodoprivreda

Opština Kolašin je bogata vodnim resursima. Teritorija Opštine Kolašin obiluje vodenim tokovima i značajnim hidro potencijalom. Rijeka Tara (141km), koja izvire ispod Komova jedna je od najljepših u svijetu, upisana je u Registar svjetske kulturne i prirodne baštine. Tara je najveća rijeka Crne Gore. Po svojim prirodno – geografskim karakteristikama predstavlja jedinstveno područje, ne samo u našoj zemlji već i šire. Rijeka Tara je zapravo hidrografska okosnica koja optimalno definiše hidromorfološki izgled doline Tare u kome se nalazi oko 43% hidroenergetskog potencijala crnogorskih vodotoka.

Rijeka Morača sa kanjonom dužine 38km i impresivne dubine od 1.100m, je takođe značajan prirodni resurs Kolašina. Rijeka Morača je najveća pritoka Skadarskog jezera. Nastaje na koti od 975m nadmorske visine. U prostoru Gornje Morače, od niza povremenih i stalnih potoka sa istočnih padina Zebalaca i Šuplje grede i sjevernih padina Moračkih kapa, među kojima je najznačajniji Rzački i Javorski potok kao i manji potoci: Koritski i Rupočajski.

Kolašin se snabdijeva vodom iz vrela Mušovića rijeke, koja se nalaze oko 3,5 km istočno od Kolašina. Grupacija vrela Mušovića rijeke su karstnog porijekla. Vrela pripadaju slivnom području rijeke Svinjače. Tok rijeke Svinjače se formira od dva manja toka: rijeke Ljevaje i Paljivinske rijeke koja nastaje na južnom području sliva. Izvorišni dijelovi ovih rijeka su na koti 1800m nadmorske visine.

Mrežom gradskog vodovoda pokriven je grad Kolašin sa svojim prigradskim naseljima: Babljak, Breza, Bakovići, Biočinovići, Vladoš, Drijenak, Dulovine, Plana, Radigojno, Selišta i Smailagića Polje. Sam grad Kolašin je u cjelosti (100%) pokriven mrežom gradskog vodovoda, dok pokrivenost prigradskih naselja varira i kreće se od 30% do 100%, sa prosjekom od 85%. U prigradskim naseljima postoje i privatni (individualni i zajednički) vodovodi, pa je pored nepovoljnih topografskih uslova, to jedan od razloga zašto sva domaćinstva nijesu priključena na gradski vodovod.

Neposredna zona zaštite je uspostavljena izgradnjom ograde oko oblasti kaptiranja vode, ali je ograda zbog neodržavanja ozbiljno oštećena. Detaljna studija o sanitarno-tehničkim zonama zaštite nikada nije sprovedena.

U sistemu vodosnabdijevanja Kolašina nema mjernih uređaja, ni na izvoru ni u mreži, koji bi davali tačne podatke o količini kaptirane (proizvedene) vode, kao i podatke o protoku vode i potrošnje u sistemu i njegovim djelovima. Samo 13% priključaka je opremljeno vodomjerima. Domaćinstvima se obično naplaćuje 5m³ po članu domaćinstva, a institucijama i industriji (samo dio značajnih potrošača ima vodomjere) se naplaćuje paušalno, obično u skladu sa sporazumom o potrošenoj vodi.

Tabela 2. Vodovodna i kanalizaciona mreža na teritoriji opštine Kolašin

Podatak	Vrijednost	Godina
Dužina vodovodne mreže (km)	23,440	2023
Broj priključenih subjekata na vodovodnu mrežu	1050	2023
Dužina kanalizacione mreže (km)	3,409	2023

Podatak	Vrijednost	Godina
Broj priključenih subjekata na kanalizacionu mrežu ¹	275	2023

Izgradnja kanalizacione mreže u gradu Kolašinu započela je 1995. godine, a postojeća mreža je uglavnom završena u periodu od 1995 do 2000. Kanalizacioni sistem je uglavnom izgrađen u okolini centralnog trga, a procijenjeni broj stanovnika koji su trenutno priključeni na mrežu je 850 što je oko 8,5% ukupnog broja stanovnika koji žive u opštini (275 kanalizacionih priključaka). Sistem je separatnog tipa. Postoje određene cijevi atmosferske kanalizacije koje su povezane sa kanalizacionom mrežom dajući sistemu lokalizovane karakteristike kombinovanog sistema. Međutim, ovi nepravilni priključci ne utiču na ukupan obim otpadnih voda u značajnoj mjeri.

Kanalizacioni sistem je formiran od dva kolektora koji zajedno formiraju glavni kolektor prečnika 500 mm u blizini autobuske stanice. Ukupna dužina postojeće kanalizacione mreže u Kolašinu je 3409 m. Oko 1843 m kanalizacione mreže je izgrađeno od PVC cijevi a oko 1566 metara od betonskih cijevi. Oko 1843 m cijevi je prečnika 250 mm. Oko 526 m cijevi je prečnika 400 mm, dok je oko 1040 m cijevi je prečnika 500 mm.

Otpadne vode iz kanalizacionog sistema Kolašina ispuštaju se direktno u lagune koje se nalaze na sjeveru grada u oblasti Breze. Rijeka Tara (kao krajnji recipijent) je udaljena oko 25 metara od laguna.

Procjenjuje se da je u upotrebi 1300 privatnih septičkih jama. JP Vodovod i kanalizacija (ViK) vrši pražnjenje septičkih jama kao dodatnu uslugu. Za ovu svrhu ViK koristi sopstvene mašine. Baza podataka o pražnjenju septičkih jama ne postoji. Smatra se da je 95% septičkih jama vodopropusno.

1.4 Pošumljenost i zaštićena područja

Geografski položaj i različiti klimatski uticaji presudno su djelovali na razvoj raznovrsne autohtone flore i vegetacije na području opštine Kolašin.

Od ukupnih površina šuma koja po posljednjoj Opštoj osnovi iznosi 50099,97ha državne šume se prostiru na 33391.97ha dok površina šuma u privatnom vlasništvu iznosi 16708ha sa ukupnom drvnom zapreminom od 8963492m³. Površina privrednih šuma je 19308,96ha. Površina šuma za ostale namjene iznosi 8.604,28ha. U šume ostale namjene izdvojeni su cjelokupni šumski kompleksi (gazdinske jedinice) Gornjomoračke, Donjomoračke i Rovačke šume radi zaštite izvorišta Morače i njenih pritoka, sprječavanja erozije i zaštite putnih komunikacija, kao i dijelovi šumskih kompleksa u cilju zaštite izvorišta Tare, šuma subalpijske bukve i šuma namijenjenih za turizam i rekreaciju.

U ukupnoj zapremini privrednih šuma (državnih i privatnih) dominira bukva sa 6096613m³, dok jela i smrča u ovim šumama imaju zapreminu od 854709m³. Šume u državnoj svojini imaju znatno povoljniju strukturu u odnosu na privatne šume, što najbolje odražava količina drvne mase po jedinici površine koja je u privatnim šumama znatno manja. Uvidom u stanje šumskog fonda opštine Kolašin može se ustanoviti da ukupna drvna zapremina privrednih šuma (bez šikara) iznosi 5.890.529m³ ili prosječno 307m³/ha. Tekući zapreminski prirast privrednih šuma (bez šikara) je 91.021m³, prosječno 4,74m³/ha. Učešće četinaru u ukupnoj drvnj zapremini (jela, munike, smrče i crnog bora) je 17,29%, a u zapreminskom prirastu 18,09% što jasno ukazuje na dominaciju lišćarskih vrsta (bukve, bijelog jasena, gorskog i planinskog javora, cera i dr.). kao i da četinarske vrste pokazuju nešto veći intenzitet

prirašćivanja. Osnovna vrsta šumskog fonda opštine Kolašin je bukva, dok u višim regionima značajno učešće jele, koja sa bukvom gradi mješovite sastojine velikog proizvodnog potencijala.

Potencijal u drvoprerađivačkoj industriji Kolašina je velik i preporučuje ovu Opštinu za centar aktivnosti u oblasti prerade drveta. Međutim, treba naglasiti da se postojeći drvoprerađivački kapaciteti u industrijskoj zoni Drijenak, koji su bili sa dugom tradicijom i značajnim brojem uposlenih, sticajem nepovoljnih okolnosti i nizom propusta tokom privatizacije posljednjih godina dospjeli su u krajnje nezavidan položaj.

Po osnovu nacionalnog zakonodavstva, na području opštine Kolašin zaštićena su sljedeća prirodna dobra:

- Nacionalni park "Biogradska gora" (5.650ha);
- Spomenik prirode "Botanička bašta planinske flore" u Kolašinu (0,64 ha);
- Bor krivulj (*Pinus mugo*) na Bjelasici;
- Pojedine biljne i životinjske vrste.

Na teritoriji Opštine postoje prirodne znamenitosti i specifičnosti za koje je potrebno obezbijediti odgovarajući stepen zaštite. Procedura njihovog stavljanja pod zaštitu treba da bude sprovedena u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode. Prostornim Planom Crne Gore data je projekcija nacionalne mreže zaštićenih područja prirode i utvrđeni su prijedlozi za stavljanje pod zaštitu u kategorijama zaštite koje su od nacionalnog značaja (rezervati prirode, nacionalni i regionalni parkovi). Ostale kategorije zaštite (spomenik prirode i predio posebnih prirodnih odlika) ostavljeni su za dalju analizu i razmatranje opštinskim planovima, s obzirom da se radi o kategorijama za čije je upravljanje po zakonu nadležna lokalna uprava.

1.5 Saobraćaj i infrastruktura

U Sjevernom regionu Crne Gore, opština Kolašin zauzima centralni, povoljan geo-saobraćajni položaj, imajući u vidu njenu poziciju na glavnim saobraćajnim koridorima.

Saobraćajni pravac prirodno je predisponiran dolinama rijeke Morače i Tare, a saobraćajno određen dvijema linijama međunarodnog značaja koje prolaze kroz ove rječne doline: Jadranskom magistralom i prugom Beograd – Bar.

Takođe, prioritetna deonica auto-puta Bar-Boljare, od Podgorice (Smokovca) do Kolašina (Mateševa) otvorena je 13. jula 2022.godine. Ukupna dužina prioritetne dionice autoputa od Smokovca do Mateševa je cca 41,5 km, sa 20 mostova na glavnoj trasi, 9 mostova-rampama na petljama, (ukupne dužine 6,35 km), 16 dvocijevnih tunela (ukupne prosječne dužine 17,7km), 2 nadvožnjaka (ukupne dužine 104 m), 8 podvožnjaka (ukupne dužine 453 m), 7,2 km potpornih zidova i 4 petlje.

Opština Kolašin ima 287,7km lokalnih i oko 240km nekategorisanih puteva. Ukupno je asfaltirano 68,7km. Područje opštine Kolašin je razuđene naseljske strukture, sa udaljenim selima od grada i magistralnih saobraćajnica, pa postoji veliki broj neuslovnih lokalnih puteva. Lokalni putevi predstavljaju kapilarnu mrežu, kojom treba obezbijediti dobru pristupačnost svim ruralnim naseljima, turističkim i poljoprivrednim kompleksima, nacionalnim parkovima.

Od postojećih lokalnih i nekategorisanih puteva na teritoriji opštine Kolašin mogu se izdvojiti dva putna pravca, koji zbog položaja u mreži u daljoj budućnosti mogu doći na nivo regionalnih puteva prekategorizacijom. To su:

- Kolašin- Smailagića Polje- Mušovića Rijeka- Jelovica i dalje za Berane, i
- Put M-2- D. Lipovo- G. Lipovo, a dalje ka Šavniku.

Dio putne mreže koju danas čine lokalni i nekategorisani putevi u opštini, imaju veoma ograničenu saobraćajnu funkciju. Bez obzira na nizak nivo upotrebljivosti ovih puteva, oni za mnoga sela i naselja u opštini predstavljaju, ipak, jedinu praktičnu mogućnost povezivanja sa ostalim naseljima u opštini Kolašin.

Značajnu ulogu imaju regionalni putevi: Mioska-Boan preko Semolja do Šavnika i Durmitorskog područja, kao i put Kolašin-Jezerine-Raskrsnica-Berane. Pruga Beograd – Bar čini željezničku vezu koja prolazi kroz opštinu Kolašin. U Kolašinu se nalazi i najveća tačka pruge 1032m. Ovom željezničkom transversalom ostvaruje se najkraća veza između istočnog pojasa Centralne Evrope s jedne, i jugoistočnog Jadrana, odnosno crnogorskog primorja s druge strane. Vazdušni saobraćaj omogućen je aerodromima u Podgorici (80 km) i Tivtu. Od velikog značaja bila bi i modernizacija aerodroma u Beranama (75km).

Preko opštine Kolašin, u dužini od 39 kilometara prolazi željeznička pruga Beograd-Bar. Učestalost i kapacitet željezničkog saobraćaja je nizak. Postoji mogućnost za znatno veću iskorišćenost željezničkih kapaciteta. Ostali vidovi saobraćaja ne postoje.

Najbliži stalni aerodrom je u Podgorici.

1.6 Privreda

Prema Stepenu razvijenosti jedinica lokalne samouprave Crne Gore, Opština Kolašin zauzima 13. mjesto od ukupno 24 opštine u Crnoj Gori. Pripada četvrtoj grupi sa Indeksom razvijenosti od 80,47 (grupe prema % odstupanja od prosječne vrijednosti indeksa razvijenosti u Crnoj Gori).

Privreda opštine Kolašin je raznovrsna i zavisi od prirodnih resursa i industrijskih grana. Ključne tačke o privredi opštine Kolašin:

- **Tržište:** Tržište u Kolašinu je neuređeno, kako za prodavce tako i za kupce. Postoje planovi da se uloži 40.000 eura u renoviranje gradskog tržišta, što bi bila prva značajna investicija u jedino tržište u Kolašinu u posljednjih nekoliko decenija.
- **Građevinarstvo:** Iako se u Kolašinu gradi nekoliko desetina kompleksa i zgrada, samo je prijavljeno sedam poslova u građevinarstvu, a prosječna stopa nezaposlenosti je više nego dvostruko veća od crnogorskog prosjeka i iznosi 33,8%.
- **Zapošljavanje:** Broj nezaposlenih u Kolašinu na kraju prošle godine bio je 795, što je smanjenje od samo 8,7% u odnosu na 2022. godinu.

Ovi podaci ukazuju na to da, iako postoji potencijal za razvoj, Kolašin se suočava sa izazovima kao što su nezaposlenost i nedostatak značajnih investicija u infrastrukturu i lokalnu privredu. Nadamo se da će planirane investicije i razvojni projekti doprinijeti poboljšanju ekonomske situacije u Kolašinu.

U narednim tabelama su prikazane osnovne karakteristike privrede opštine Kolašin, po podacima iz pregleda Privredne komore Crne Gore: Analiza poslovanja crnogorske privrede u 2023. godini.

Tabela 3. Osnovni podaci o privredi u opštini Kolašin

Sektor	Broj priv. sub.)	0-1 zap.	2-10 zap.	11-50 zap	51-250 zap.	Preko 250 zap.	Prihodi (EUR)	Prihodi- učešće %	Broj zap.	Zaposl.- učešće %	Bruto zarade (EUR)	B. zar.- učešće %
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	8	4	4	0	0	0	2.254.595	6,0	28	3,6	172,115	3,5
Vađenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0
Prerađivačka industrija	21	9	9	1	2	0	14.140.062	37,4	191	24,8	1.213.083	24,4
Snabdijevanje el. energijom, gasom i parom	3	2	1	0	0	0	375.529	1,0	6	0,8	16.385	0,3
Snabdijevanje vodom i upravljanje otp. vodama	5	2	1	2	0	0	1.284.742	3,4	63	8,2	552.317	11,1
Građevinarstvo	17	14	3	0	0	0	1.854.596	4,9	23	3,0	143.493	2,9
Trgovina na veliko i malo i popravka mot. vozila	37	18	18	1	0	0	7.714.193	20,4	102	13,2	645.264	13,0
Saobraćaj i skladištenje	6	5	1	0	0	0	248.146	0,7	13	1,7	78.976	1,6
Usluge smještaja i ishrane	45	16	27	2	0	0	4.219.649	11,2	145	18,8	729.048	14,6
Informisanje i komunikacija	5	3	2	0	0	0	80.518	0,2	9	1,2	56.524	1,1
Finansijske djelatnosti i dj. osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Poslovanje nekretninama	4	3	1	0	0	0	126.241	0,3	5	0,6	13.613	0,3
Stručne, naučne i tehničke	19	11	8	0	0	0	1.293.708	3,4	45	5,8	255.329	5,1
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	13	7	4	1	1	0	2.991.051	7,9	87	11,3	675.435	13,6
Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Obrazovanje	2	1	1	0	0	0	32.941	0,1	4	0,5	15.357	0,3
Zdravstvena i socijalna zaštita	5	2	3	0	0	0	84.396	0,2	8	1,0	47.668	1,0
Umjetnost, zabava i rekreacija	3	1	1	1	0	0	1.006.191	2,7	30	3,9	309.105	6,2
Ostale uslužne djelatnosti	10	8	2	0	0	0	66.515	0,2	12	1,6	53.891	1,1
UKUPNO	203	106	86	8	3	0	37.773.073	100,0	771	100,0	4.977.593	100,0

Izvor: Privredna komora Crne Gore: ANALIZA POSLOVANJA CRNOGORSKE PRIVREDE U 2023. GODINI

Tabela 4. Opština Kolašin – najzastupljeniji Sektor djelatnosti

1	G - Trgovina na veliko i na malo, popravka mot. voz. i motocikala	47
2	I - Usluge pružanja smještaja i hrane	39
3	C - Prerađivačka industrija	21
4	M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	10
5	H - Saobraćaj i skladištenje	9
6	N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	9
7	F - Građevinarstvo	8
8	A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	7
9	L - Poslovanje nekretninama	6

Izvor: ANALIZA BROJA POSLOVNIH SUBJEKATA PO OPŠTINAMA I PO SEKTORIMA

U opštini Kolašin najveći broj poslovnih subjekata je u sektoru G- Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala (47), zatim u sektoru I - Usluge pružanja smještaja i hrane (39) i u sektoru C - Prerađivačka industrija (21).

1.7 Zaposlenost i zarade

Na Birou rada u opštini Kolašin evidentirano je 772 nezaposlenih lica (podatak od 31.08.2015.godine). Opadanje broja stanovnika u Kolašinu, i opšte gledano na cjelom sjeveru Crne Gore je posljedica nedovoljne mogućnosti za zaposlenje lokalnog stanovništva. Opšte gledano, zdrava, uravnotežena i održiva zajednica ima stopu aktivnosti od 50%, što znači da ima jedno radno mjesto na svaka dva lokalna stanovnika. Stopa aktivnosti ispod 50% je obično pokazatelj dugoročne neodrživosti zajednice.

Tabela 5. Stopa nezaposlenosti u opštini Kolašin.

Godina	Stopa nezaposlenosti	Broj nezaposlenih	Muškarci	Žene
2012	21.68	666	427	239
2013	26.24	806	498	308
2014	26.76	822	508	314
2015	27.80	854	522	332

Izvor: ZZZ Kolašin

Nerješiv problem osoba sa invaliditetom, bez obzira na nivo obrazovanja, je zapošljavanje kako na nivou Crne Gore tako i na nivou opštine Kolašin.

2 VIZIJA RAZVOJA CIRKULARNE EKONOMIJE

Kako da se Crna Gora na najbolji način prilagodi na klimatske promjene, razvije otpornost na različite krize kojima smo izloženi, a u isto vrijeme zadrži kompetitivnost svoje ekonomije i osigura kvalitet života svom stanovništvu? Jedan od odgovora je: sprovođenje zelene agende i implementacija cirkularne ekonomije.

Vizija razvoja cirkularne ekonomije na lokalnom nivou mora biti usklađena sa već postojećom vizijom Predlog nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine s Predlogom akcionog plana 2023-2024. godina, koja glasi:

„Crna Gora je međunarodno konkurentna i osigurava kvalitet života svojim građankama i građanima, uspostavljaajući progresivnu platformu rasta povoljnu za domaće tržište i preduzeća, bazirajući svoj razvoj na integrisanom, održivom, inkluzivnom i pametnom razvoju“

Krajnji efekti koji se žele postići implementacijom Nacionalne Strategije cirkularne tranzicije do 2030. su definisani kroz šest strateških ciljeva:

1. Unaprijeđena stabilna ponuda bezbjedne hrane u skladu sa principima cirkularne ekonomije;
2. Unaprijeđene socijalne, ekološke i ekonomske funkcije šuma i njihove otpornost na negativne uticaje klimatskih promjena, ruralni razvoj i bioekonomiju na bazi jačanja cirkularne ekonomije u šumarstvu i drvoprerađi;
3. Održivo korišćenje prostora i svih resursa u izgradnji objekata;
4. Unaprijeđen razvoj turizma na principima održivog razvoja;
5. Unaprijeđena konkurentnost privrede kroz diverzifikaciju, inovacije i povećanje resursne efikasnosti;
6. Stvoreno podsticajno okruženje za cirkularnu tranziciju.

Sa druge strane opredjeljenje i Vizija iz Strateškog plana razvoja opštine Kolašin glasi:

„Strateški cilj razvoja jasno određuje primarne oblasti koje se odnose na turizam, privredu i održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa. Glavni fokus vizija stavlja na konkurentnost, tako da najveći dio mjera i projekata otpada na ovu oblast. U opštini je prepoznat značaj očuvanja životne sredine pa su i u ovom pravcu usmjerili veliki broj aktivnosti koje povlače značajna finansijska sredstva. U viziji se kao prioritet navodi i poboljšanje privredne aktivnosti što predstavlja preduslov za podizanje životnog standarda.“

Sumirajući ove dvije vizije proizilazi da inovirana vizija opštine Kolašin glasi:

Opština Kolašin je infrastrukturno opremljena, saobraćajno povezana, ekonomski razvijena, prepoznata kao turistička destinacija sa netaknutom prirodom, zdravom hranom i zadovoljnom multikulturalnom najmlađom populacijom, sa očuvanom kulturnom baštinom i bogatim sadržajem, nastavlja razvoj na integrisanom, održivom, inkluzivnom i pametnom razvoju.

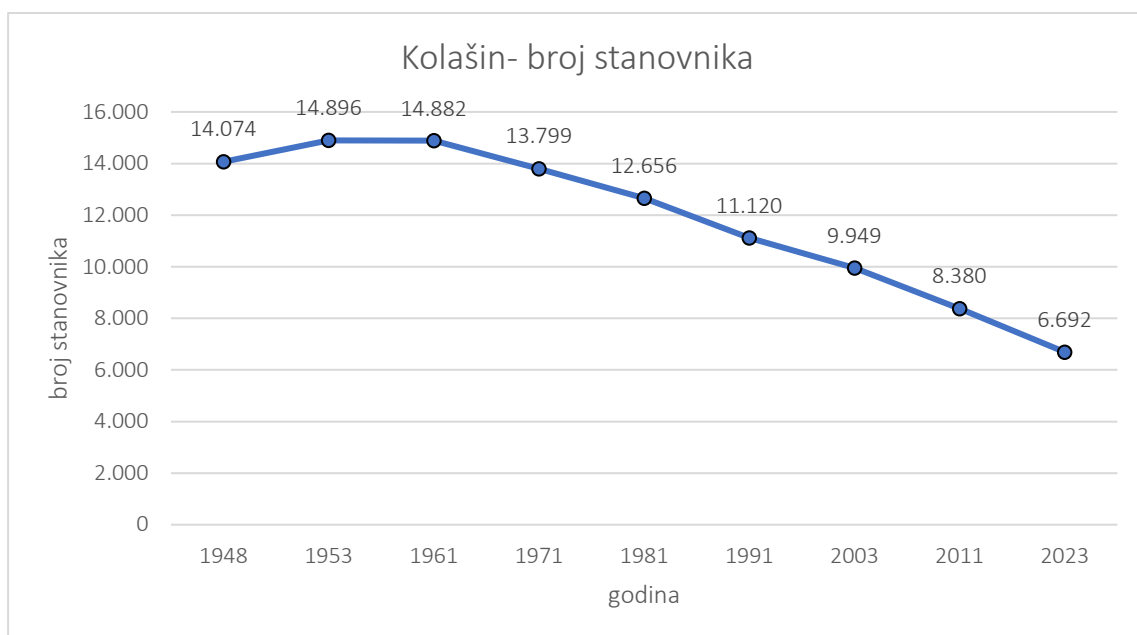
Sa pogledom od 10 godina unaprijed vizija cirkularne ekonomije u Kolašinu, uvažavajući nacionalni okvir i plan razvoja, glasi:

Primjenom principa cirkularne ekonomije stvaraju se uslovi za očuvanje jedinstvenih prirodnih vrijednosti i resursa i obezbjeđuje ubrzani ekonomski i društveni razvoj kojim se podiže kvalitet života građana u opštini Kolašin.

3 ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Broj stanovnika u opštini Kolašin u jako dugom periodu je u padu. Ovo je jedan od osnovnih izazova opštine u pogledu daljeg razvoja. Opština bilježi negativne demografske trendove zadnjih 60 godina.

Broj stanovnika u Kolašinu konstantno je u opadanju. Podaci popisa sprovedenog 1961. godine pokazuju da je Kolašin tada imao 14.882 stanovnika, dok prema preliminarnim podacima popisa iz 2011. godine ovaj broj iznosi 8.380 stanovnika, što predstavlja pad broja stanovnika od 43,7%. Gustina naseljenosti na teritoriji opštine Kolašin je 9.4 stanovnika/km², što je svrstava u rijetko naseljene opštine. Opština Kolašin administrativno je podijeljena na 18 mjesnih zajednica i 38 katastarskih opština kojima gravitira 70 naselja.

Slika 2. Kretanje broja stanovnika za opštinu Kolašin

Pored opadajućeg broja stanovnika, Kolašin se takođe suočava sa problemom ubrzanog starenja stanovništva. Prosječna starosna dob stanovništva u Kolašinu iznosi 40,1 godina, skoro 3 godine više od nacionalnog prosjeka ali ispod starosnog prosjeka za EU 27 koji iznosi 40,9 godina. Podatak koji u slučaju Kolašina izaziva posebnu zabrinutost je nedovoljna zastupljenost stanovništva od 25 do 44 godina starosti. Prisustvo stanovništva starosne dobi od 25 do 44 godina je značajno iz dva razloga. Prvenstveno, ovaj dio populacije predstavlja reproduktivno aktivno stanovništvo, bez kojegće održavanje postojećeg broja stanovnika biti otežano. Drugi razlog je da je stanovništvo u ovoj starosnoj dobi radno najaktivnije. Nedovoljna zastupljenost stanovništva starosti od 25 do 44 godina može da bude indikator toga da mlađe stanovništvo nije u mogućnosti da nađe adekvatno zaposlenje u Kolašinu i da je stoga primorano da napušta Opštinu u potrazi za poslom.

Stanovništvo u Kolašinu koje ubrzano stari negativno će se odraziti na potencijal Opštine da ostvari rast ukoliko se što prije ne riješi ovo pitanje. Ovaj problem zahtjeva kreiranje i implementaciju jakih politika kojim bi se podstaklo zadržavanje i širenje broja stanovnika starosti ispod 30 godina. Po preliminarnim rezultatima popisa iz 2023. godine na teritoriji opštine živi 6,692 stanovnika.

Tabela 5. Osnovni podaci o stanovništvu za Opštinu Kolašin

Jedinice lokalne samouprave	Naselja	Broj stanovnika ¹	Domaćinstva	Stanovi
Kolašin	Babljak	171	55	88
Kolašin	Bakovići	124	39	68
Kolašin	Bare	71	25	50
Kolašin	Bare Kraljske	70	28	129
Kolašin	Blatina	89	30	67
Kolašin	Bojići	80	28	101
Kolašin	Breza	346	130	216
Kolašin	Cerovice	14	11	52
Kolašin	Crkvine	12	4	101
Kolašin	Djudjevina	67	28	50
Kolašin	Donje Lipovo	89	32	103
Kolašin	Dragovića Polje	38	16	78
Kolašin	Drijenak	503	159	246
Kolašin	Drpe	37	14	67
Kolašin	Dulovine	73	21	69
Kolašin	Gornja Rovca Bulatovići	z	z	26
Kolašin	Gornje Lipovo	71	20	64
Kolašin	Izlasci	0	0	15
Kolašin	Jabuka	35	11	39
Kolašin	Jasenova	z	z	28
Kolašin	Kolašin	2.444	838	1.313
Kolašin	Kos	z	z	18
Kolašin	Liješnje	19	7	54
Kolašin	Lipovska Bistrica	49	20	56
Kolašin	Ljevišta	49	16	27
Kolašin	Ljuta	z	z	24
Kolašin	Manastir Morača	25	8	24
Kolašin	Mateševo	50	20	91
Kolašin	Medjuriječje	52	19	69
Kolašin	Mioska	22	11	39
Kolašin	Moračka Bistrica	17	8	45
Kolašin	Moračko Trebiljevo	61	21	41
Kolašin	Mrtvo Duboko	46	27	146
Kolašin	Mujića Rečine	z	z	21
Kolašin	Mušovića Rijeka	17	7	22
Kolašin	Oćiba	z	z	11
Kolašin	Ocka Gora	z	z	12
Kolašin	Osretci	z	z	46

Jedinice lokalne samouprave	Naselja	Broj stanovnika ¹	Domaćinstva	Stanovi
Kolašin	Padež	z	z	5
Kolašin	Pčinja	62	17	43
Kolašin	Petrova Ravan	19	11	39
Kolašin	Plana	90	33	65
Kolašin	Požnja	z	z	8
Kolašin	Radigojno	121	41	61
Kolašin	Raičevina	14	6	28
Kolašin	Raško	13	9	35
Kolašin	Ravni	z	z	25
Kolašin	Redice	45	20	41
Kolašin	Rovačko Trebaljevo	176	62	101
Kolašin	Sela	16	8	57
Kolašin	Selišta	122	46	104
Kolašin	Sjerogošte	57	16	29
Kolašin	Skrbuša	14	4	15
Kolašin	Smailagića Polje	853	295	547
Kolašin	Smrče	z	z	15
Kolašin	Sreteška Gora	z	z	29
Kolašin	Starče	22	13	83
Kolašin	Svrke	z	z	24
Kolašin	Tara	25	8	27
Kolašin	Trnovica	z	z	16
Kolašin	Ulica	19	10	31
Kolašin	Uvač	z	z	9
Kolašin	Velje Duboko	34	14	55
Kolašin	Višnje	z	z	19
Kolašin	Vladoš	31	12	31
Kolašin	Vlahovići	59	32	105
Kolašin	Vojkovići	85	29	54
Kolašin	Vranještica	18	9	87
Kolašin	Vrujica	40	18	43
Kolašin	Žirci	16	8	84
Ukupno	31	1951	721	1910

3.1 Javne usluge i izgrađeno okruženje

Kako se navodi u dokumentu „Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji“: „Izgrađeno okruženje je prostor koji je stvorio čovjek, a koji obuhvata zgrade, puteve, parkove i drugu infrastrukturu. To je prostor u kojem ljudi žive i rade. Moderno izgrađeno okruženje uključuje zdrav i održiv pristup rješavanju potreba ljudi i zajednice. Izgrađeno okruženje je jedan od najvećih industrijskih sektora u ekonomskom smislu i u smislu protoka resursa u Crnoj Gori.“

Preduslov za adekvatno izgrađeno okruženje i druge oblasti razvoja u kontekstu cirkularne ekonomije je adekvatno izrađena prostorno planska osnova na nivou države i nivou opštine.

Održivo prostorno planiranje je potrebno kao podrška urbanom i ruralnom razvoju. Prostorno planiranje može biti pomoćno sredstvo za cirkularna rješenja. S tim ciljem ga treba razvijati i sprovoditi sistemskim pristupom kako bi se odgovorilo na karakteristike i potrebe teritorija, područja fokusa i njihovih relevantnih aktera.

Opština je osnivač sljedećih preduzeća i ustanova:

- "Komunalno Kolašin" DOO,
- „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO.

3.1.1 Upravljanje vodama

Kolašin se snabdijeva vodom iz vrela Mušovića rijeke, koja se nalaze oko 3,5 km istočno od Kolašina. Grupacija vrela Mušovića rijeke su karstnog porijekla. Vrela pripadaju slivnom području rijeke Svinjače. Tok rijeke Svinjače se formira od dva manja toka: rijeke Ljevaje koja izvire na sjevernoj strani slivnog područja i Paljivinske rijeke koja nastaje na južnom području sliva. Izvorišni dijelovi ovih rijeka su na koti 1.800 mnm. Mrežom gradskog vodovoda pokriven je grad Kolašin sa svojim prigradskim naseljima: Babljak, Breza, Bakovići, Biočinovići, Vladoš, Drijenak, Dulovine, Plana, Radigojno, Selišta i Smailagića Polje. Sam grad Kolašin je u cjelosti (100%) pokriven mrežom gradskog vodovoda, dok pokrivenost prigradskih naselja varira i kreće se od 30% do 100%, sa prosjekom od 85%. U prigradskim naseljima postoje i privatni (individualni i zajednički) vodovodi, pa je pored nepovoljnih topografskih uslova, to jedan od razloga zašto sva domaćinstva nijesu priključena na gradski vodovod.

Sistemom prikupljanja otpadnih voda u Kolašinu upravlja „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO (ViK) koje ga i održava. ViK je javno preduzeće u vlasništvu i pod kontrolom Opštine Kolašin. Sistem prikupljanja otpadnih voda u gradu Kolašinu je starosti oko 15 godina. Prvi kolektori su izgrađene početkom 1995. godine, a postojeća mreža je uglavnom završena u periodu od 1995 do 2000.

Kanalizacioni sistem je uglavnom izgrađen u okolini centralnog trga, a procijenjeni broj stanovnika koji su trenutno priključeni na mrežu je 850 (275 kanalizacionih priključaka prema podacima ViK a). Svako domaćinstvo priključeno na kanalizacionu mrežu je takođe priključeno i na sistem vodosnabdijevanja. Sistem je zamišljen i konstruisan kao separatan, sa posebnom atmosferskom kanalizacijom koja je u funkciji. Postoje određene cijevi atmosferske kanalizacije koje su povezane sa kanalizacionom mrežom dajući sistemu lokalizovane karakteristike kombinovanog sistema.

Međutim, ovi nepravilni priključci ne utiču na ukupan obim otpadnih voda u značajnoj mjeri.

Nijedno od sela u okolini Kolašina nije priključeno na kanalizacioni sistem kojim upravlja ViK. Takođe, ne postoje kanalizacione mreže koje su izgrađene i kojima se upravlja lokalno, na nivou sela. Postoje planovi za ograničena proširenja mreže na određena poluprigradska naselja u neposrednoj blizini grada, kao što su Smailagića Polje, Bašanje brdo i Babljak.

Postojeća kanalizaciona mreža u Kolašinu sakuplja otpadne vode od oko 850 stanovnika, što je oko 8,5% ukupnog broja stanovnika koji žive u opštini. Kanalizacioni sistem je formiran od dva kolektora označena kao cjevovodi „A“ i „B“, koji zajedno formiraju glavni kolektor prečnika 500 mm u blizini autobuske stanice. Ukupna dužina glavnog kolektora je 1003 m (betonska cijev prečnika 500 mm). Ukupna dužina postojeće kanalizacione mreže u Kolašinu je 3409 m. Oko 1843 m kanalizacione mreže je izgrađeno od

PVC cijevi a oko 1566 metara od betonskih cijevi. Oko 1843 m cijevi je prečnika 250 mm. Oko 526 m cijevi je prečnika 400 mm, dok je oko 1040 m cijevi je prečnika 500 mm. Ne postoji nijedan drugi značajni infrastrukturni objekat u kanalizacionom sistemu.

3.1.2 Upravljanje otpadom i održavanje čistoće

Crna Gora posjeduje određenu infrastrukturu za upravljanje otpadom, dok je ostatak u fazi pripreme ili planiranja. Organi nadležni za upravljanje otpadom u Crnoj Gori su Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine i opštine, uglavnom preko lokalnih javnih komunalnih preduzeća. Crna Gora ima šest sortiranih stanica u reciklažnim dvorištima, 14 reciklažnih dvorišta i šest transfer stanica. Planiranje se odvija na centralnom nivou – vrši ga Vlada, dok **opštine, uz podršku Vlade, obezbjeđuju materijalne i tehničke uslove za obavljanje i razvoj komunalne djelatnosti i za izgradnju i ulaganje u komunalnu infrastrukturu.** Komunalnu infrastrukturu održavaju i njome upravljaju javna komunalna preduzeća. Međutim, postoje podaci da reciklažni centri ne rade punim kapacitetom, zbog čega jedan dio sakupljenog otpada ipak završava na deponijama. Nadalje, naknade za odlaganje u postojećem sistemu su prilično niske, što nedovoljno podstiče preusmjeravanje otpada sa deponija, kao i promociju sortiranja na izvoru. Konačno, sistem EPR još nije zaživio u Crnoj Gori.

Upravljanje otpadom na teritoriji opštine nije uspostavljeno prema propisanim standardima, jer se sakupljeni komunalni otpad odlaže na nesinitarnu deponiju, a otpad koji se ne sakuplja završava na divljim deponijama i smetlištima. Neadekvatno postupanje sa čvrstim komunalnim otpadom predstavlja jedan od većih ekoloških problema na području opštine.

Organizovano sakupljanje otpada vrši se na 80% teritorije urbanog područja- sa užeg gradskog područja u obimu od oko 98%, dok je u gore navedenim prigradskim urbanim naseljima taj procenat niži i iznosi oko 47%. Razlog nižeg nivoa usluga sakupljanja otpada u prigradskim naseljima leži u činjenici loše putne infrastrukture, nedovoljnom broju kontejnera kao i nedovoljnom i neadekvatnom broju transportnih sredstava kojim raspolaže JKP. Sakupljanje u gradskim naseljima vrši se svakodnevno, dok se u prigradskim to obavlja 2-3 puta sedmično.

Otpad se sakuplja u kontejnere zapremine 1,1m³ i komunalno preduzeće posjeduje 240 kontejnera starijih od 10 godina. Za odvoz otpada do deponije koriste sve dva specijalizovana vozila sa presom. Postojeća mehanizacija je dosta stara i nije dovoljna da uslugom sakupljanja otpada pokrije ni urbano područje. Prema podacima komunalnog preduzeća sakupi se oko 1.700 t/god. Preciznih podataka o količini otpada koji se sakupi na području opštine Kolašin nema obzirom da nije uveden sistem mjerenja, te je tako u Master planu za upravljanje otpadom na republičkom nivou za sjeverni region usvojen kriterijum o količini stvorenog otpada od 0,60 kg/stanovniku/dan. Obzirom da se radi o opštini koja nema razvijenu industriju, a svoju perspektivu razvija na zimskom turizmu, otpad je isključivo komunalni, sastavljen u najvećem dijelu od organskog otpada uz primjesu papira, plastike, stakla, metala. U ukupnoj količini deponovanog otpada nalazi se znatna količina građevinskog otpada zbog povećanog obima građevinskih radova 2006. godine (radovi na rekonstrukciji magistralnog puta Podgorica – Kolašin koje je investitor deponovao na postojeće odlagalište). Sistem selektivnog odlaganja ne postoji na teritoriji opštine Kolašin. Otpad se od 1984. godine odlaže na nehidijensko odlagalište na lokaciji Baković, koja je udaljena 3km od grada na magistralnom putu Kolašin – Mojkovac. Lokacija je na nadmorskoj visini od 945m (Kolašin je na 853 mnm), na obali rijeke Plašnice, pritoke Tare, površine 3ha. Otpad se odlaže bez odvajanja i reciklaže. Odlagalište je ograđeno i na ulazu se nalazi kapija koja se zaključava, što

onemogućava neovlašten pristup. Jednom mjesečno se otpad ravna i prekriva slojem zemlje kako bi se spriječilo njegovo raznošenje.

Deponija Bakovići je počela sa radom 1980 godine. Prije toga otpad je deponovan u naselju Breza. Deponija je u postupku saniranja. Sada se radi projekat sanacije kao i u opštini Mojkovac.

Usvojen je Državni plan upravljanja otpadom, prema kome su planirana sredstva od 80.000 eura za izradu manjeg reciklažnog centra. Od transfer stanice se odustalo. Ona će biti izgrađena u opštini Mojkovac, za ove dvije opštine. Usvojen DUP Industrijska zona kojim je planiran i reciklažni centar.

Započete su brojne aktivnosti na uspostavljanju sistema za upravljanje reciklažnim otpadom za opštinu Kolašin, čime treba da bude riješeno pitanje održivog upravljanja otpadom u opštini Kolašin:

- U Mojkovcu postoji izgrađeno reciklažno dvorište i pretovarna - transfer stanica, na lokaciji Bijelojevići, (za potrebe opština Mojkovac i Kolašin). Reciklažno dvorište i transfer stanica su izgrađeni 2022. godine, ali još uvijek nijesu stavljeni u funkciju;
- Planira se korišćenje prese koja će komprimovati otpad, kako bi transport bio racionalan;
- U objektu transfer stanice predviđen je pretovar mješovitog komunalnog otpada sakupljenog u opštinama Mojkovac i Kolašin. U objektu transfer stanice planiran je pretovar 4800t komunalnog otpada godišnje;
- U toku je izrada Lokalnog Plana upravljanja otpadom.

3.1.3 Mobilnost (Javni prevoz)

U opštini Kolašin javni gradski prevoz nije organizovan, niti za time postoji potreba, obzirom na veličinu naselja i broj stanovnika.

Autobuska stanica je u privatnom vlasništvu. Nije legalizovan objekat. U toku je legalizacija objekta i njen rad po privatno javnom partnerstvu.

U Podgorici (ME) postoji jedna polazna stanica, a u Kolašinu (ME) postoji jedna dolazna stanica.

Preduzeće „Komunalno Kolašin“ DOO zaduženo je za održavanje javnih prostora za parkiranje, kao djelatnost zajedničke komunalne potrošnje. Ovaj sektor je u nadležnosti Sekretarijata za planiranje prostora, komunalne poslove i saobraćaj. Broj taxi vozila je 35. Broj taksi preduzeća je 3.

Ne postoji evidencija o broju parking mjesta. Nigdje se ne naplaćuje parking. Ove površine održava preduzeće „Komunalno Kolašin“ DOO u okviru čišćenja ulica.

Postoji jedna biciklistička staza sa 2 trake u oba pravca pored gradskog šetališta dužine 1500m. Na teritoriji opštine Kolašin nema dovoljno izgrađenih biciklističkih staza.

3.1.4 Rasvjeta – sistem javnog osvjetljenja

Preduzeće „Komunalno Kolašin“ DOO zaduženo je za upravljanje javnom rasvjetom, kao djelatnost zajedničke komunalne potrošnje.

Javna rasvjeta na teritoriji opštine Kolašin postoji u naseljenim mjestima Kolašin i Manastir Morača, Babljak, Drijenak, Lipovo, Blatina, Mateševo, Vladoš.

Održavanje javne rasvjete i nadzor nad istom, vrši se na osnovu Opštinske odluke.

Javna rasvjeta kojom upravlja preduzeće „Komunalno Kolašin“ DOO ima ugrađenih oko 1000. Trenutno su u upotrebi natrijum i led sijalice. Za osvjetljavanje javnih površina se trenutno koristi 1 000 običnih, LED i živinih sijalica, snage od 100- 500W(vati). Postoji još oko 300 LED sijalica. Automatsko praćenje sistema i kontrola istog ne postoji. Popravka i održavanje rasvjete se vrši na osnovu prijave građana i radnika koji su zaduženi za kontrolu iste.

3.1.5 Pijace

Značaj pijace u Kolašinu je veliki zbog navika stanovništva da se u velikoj mjeri snabdijeva na pijaci.

Na prostoru opštine postoji uređen i namjenski određen prostor pijace samo u naselju Kolašin.

Asortiman roba zelene pijace i otkupa stoke je direktan pokazatelj obima distribucije i „lokalističkog“ karaktera rada ovih objekata. Veoma je mali obim razmjene sa širim regionom, odnosno korisnici usluga iz šire regije se pojavljuju prevashodno kao kupci.

3.1.6 Javne zelene površine

Preduzeće „Komunalno Kolašin“ DOO obavlja poslove održavanja i uređenja javnih zelenih površina koji podrazumijevaju aktivnosti: prekopavanja, nabavke, pripreme za sadnju sezonskog cvijeća, đubrenja, zalijevanja i radova održavanja; koji podrazumijevaju aktivnosti: košenja, grabuljanja, održavanje staza, puteva, parkova, čišćenja zelenih površina i orezivanja živih ograda, preduzimanje mjera zaštite zelenila od biljnih bolesti i štetočina, sanaciju nevitarnih stabala i obnovu poslije elementarnih nepogoda, odvoz lišća, grana i sakupljenog biljnog materijala. Program je u cijelosti realizovan, s tim što su neke radne operacije rađene više puta, u zavisnosti od godišnjeg doba, vremenskih prilika, potreba na terenu i zahtjeva građana.

Preduzeće „Komunalno Kolašin“ obavlja i djelatnost održavanja čistoće na površinama javne namjene, površine gradskih ulica i trgova. Gradski trgovi su površine oko 1ha. Ulice su površine oko 3ha.

U užem gradskom jezgru izražen je nedostatak parkovskog prostora, a u samom centru grada nalazi se park male površine. Plan i raspored održavanja izrađuje se u koordinaciji sa Opštinskom upravom.

3.2 Energetika i energetska infrastruktura (obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost)

Značajno mjesto u Strategiji razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine zauzimaju projekti razvoja i iskorišćenja obnovljivih izvora energije. Posebna pažnja je posvećena projektima izgradnje malih hidroelektrana, a pitanje iskorišćenja malih vodotoka obrađeno je i u Strategiji razvoja malih hidroelektrana u Crnoj Gori. Što se tiče opštine Kolašin očekuje se korišćenje obnovljivih izvora energije, u prvom redu malih hidro elektrana (mHE), energije vjetra. Jedan od najbitnijih resursa Opštine je hidropotencijal. Opština Kolašin je izuzetno bogata malim vodotokovima, pogodnim za izgradnju mini elektrana. Ukupan kapacitet malih hidroelektrana na pritokama u opštini Kolašin, procjenjuje se na instalisane snage oko 10MW i prosječne godišnje proizvodnje oko 30GWh. Vodotoci na kojima je predviđena izgradnja mHE na rijeci Tari u okviru opštine Kolašin su Crnja i Bukovica. Na pritokama Morače postoje potencijali za mHE najveći u Crnoj Gori i to na Požanjskoj rijeci, Ibrišnici, Ratnji, Sjevernici, Raštaku i Đurđevini.

U cilju iskorišćavanja ovog resursa započet je projekat izgradnje HE na Morači (u skladu sa smjernicama Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine, aktivnostima definisanih Strategijom razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine i Strategije razvoja mini hidroelektrana). Urađena je studija "Hidrološka obrada za profile malih (mini, mikro) hidroelektrana (mHE) na pritokama glavnih vodotokova u Crnoj Gori". Donijete su odluke o izradi studija za izgradnju pet mHE- Pecka, Paljevinska, Slatina, Raštak II i Ocka gora. Iz registra izdatih energetske dozvola, može se vidjeti da je izdato 7 energetske dozvola za vodotoke na teritoriji opštine Kolašin, i to:

- mHE "Raštak", 624 kW, 2.496 GWh
- mHE "Ljeviška rijeka-izvor Morače", 980 kW, 3.321 GWh
- mHE "Paljevinska", 543kW, 2,1 GWh
- mHE "Pecka", 407kW, 1,8 GWh
- mHE "Ocka Gora", 495 kW, 2,18 GWh
- mHE "Jasičje", 560 kW, 2,24 GWh
- mHE "Slatina", 452,98 kW, 1,224 GWh

Energija vjetra- Orografski i klimatski uslovi daju mogućnost za proizvodnju elektro-energije na vjetar. Vjetar najčešće duva iz pravca sjever-sjeverozapad (20.1% prema ruži vjetrova), sa najčešćom prosječnom brzinom u intervalu od 1-3m/s. Za korišćenje energije vjetra, nema projekcija – osim podataka o jačini i učestanosti vjetra, kao i dominantne morfološke lokacije na kojima bi se mogli podizati agregati za proizvodnju električne energije na vjetar. Planom se omogućava da se, po obavljanju detaljnih istraživanja za ove potrebe, proizvodnja električne energije na bazi vjetra uvede kao nova djelatnost na ovim prostorima.

Energija sunca- Zbog klimatskih karakteristika područja, ne predlaže se upotreba solarnih kolektora za pripremu sanitarne tople vode, kao ni upotreba toplotnih pumpi, na koje bi bilo moguće priključiti ove sisteme. Kao mogući način upotrebe i korišćenja energije sunca, indikuje se u manjem obimu upotreba fotonaponskih panela na lokacijama na kojima postoji mala potreba za električnom energijom (elektronski aparati, rashladni uređaji, osvjetljenje), a do kojih je, zbog udaljenosti, relativno skupo dovoditi distributivnu mrežu. Ovo se naročito odnosi na objekte koji se koriste u ljetnjem periodu, a koji imaju malo jednovremeno opterećenje kao npr. katuni, telekomunikacioni objekti (RBS mobilne telefonije, RTV predajnici...).

Biomasa - Za planirane planinske centre Kolašin (1450 i 1600), sa izraženom potrošnjom toplotne energije u zimskom periodu (grijanje, topla voda i priprema hrane), kao energetske efikasno i održivo rješenje predlaže se upotreba potencijala biomase. Raspoloživi drveni ostatak iz šumarstva i drvoprerađivačke industrije na prostoru Bjelasice i susjednih prostora gornjih slivova Tare iznosi oko 35.000 tona drvne mase, u čemu 60% lišćara i 40% četinara.

Udaljenost i planinski teren uslovljavaju posebna rješenja za sve planinske centre Kolašin (1450), ali planirana naselja (po obimu smještaja i sadržaju objekata) ukazuju na mogućnost rješenja sa istim kapacitetima postrojenja. Energetsko-ekonomske analize rađene za šestomjesečnu grejnu sezonu i četvoromjesečni intenzitet ukazuju na kapacitet toplana za pojedina ski naselja oko 7 MW(t) za Kolašin. Za Ski centar Kolašin podaci su: $P_o = 5 \text{ MW(t)}$ na biomasu i $P_d = 2 \text{ MW(t)}$ na tečni naftni gas. Dinamika razvoja pojedinih planinskih centara mogla bi uključiti faznu izgradnju postrojenja za Kolašin i Torine 2 x 5 MW(t).

3.3 Dobro upravljanje i zelene javne nabavke

Opština Kolašin vrši redovno obavještanje građana i zainteresovanih organizacija o pripremi i donošenju strateških dokumenata, prioritetima razvoja, kvalitetu i unaprjeđenju usluga, statusu i dinamici realizacije određenih projekata i rezultatima u obavljanju poslova u okviru svojih nadležnosti. Organi uprave u radu prate pozitivne propise Zakona o slobodnom pristupu informacija od javnog značaja i Zaštiti podataka o ličnosti kao i obavještenja na sajtu Povjerenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Sprovođenje „principa transparentnosti“ u radu organa JLS se ostvaruje kroz sledeće aktivnosti:

- Priprema Informatora o radu organa uprave koji se redovno ažurira (gradska uprava, gradonačelnik, skupština i sl.);
- Sprovođenje javnih nabavki prema godišnjim planovima JN u skladu sa Zakonom o JN;
- Javni uvidi i rasprave za sve dokumente za koje je to neophodno (strategije, programi, planovi).

Strateški plan razvoja Opštine Kolašin 2018-2022. godine definiše veći broj različitih aktivnosti (prioritetnih ciljeva) usmjerenih na urbani razvoj i unaprjeđenje stanja infrastrukture i zaštite životne sredine. Takođe, Plan razvoja, koji je istekao ali je i jedini važeći za opštinu Kolašin, prepoznaje potrebe daljeg društvenog razvoja (unaprjeđenje uslova rada organa lokalne samouprave i javnih preduzeća i ustanova) i ekonomskog razvoja (poboljšanje ambijenta za razvoj preduzetništva, malih i srednjih preduzeća).

Prethodno pomenuti Strateški plan razvoja opštine Kolašin definiše veći broj ciljeva radi poboljšanja kvaliteta upravljanja životnom sredinom:

Specifični strateški cilj 1: Unaprjeđenje konkurentnosti privrede i fiskalne održivosti opštine

- Prioritet 1: Povećanje stope zaposlenosti stanovništva
- Prioritet 2: Poboljšanje investicionog ambijenta i poslovne infrastrukture
- Prioritet 3: Unaprjeđenje fiskalne održivosti opštine
- Prioritet 4: Unaprjeđenje turističke ponude
- Prioritet 5: Razvoj ruralnih područja

Specifični strateški cilj 2: Unaprjeđenje sadržaja i kvaliteta usluga u oblasti društvenih djelatnosti

- Prioritet 1: Zaštita i promocija kulturnog nasljeđa
- Prioritet 2: Unaprjeđenje zdravstvene zaštite
- Prioritet 3: Unaprjeđenje obrazovanja u lokalnoj zajednici
- Prioritet 4: Unaprjeđenje sporta i promovisanje zdravih stilova života
- Prioritet 5: Unaprjeđenje socijalne zaštite i bezbjednosti građana

Specifični strateški cilj 3: Unaprjeđenje kvaliteta pojedinih segmenata životne sredine

- Prioritet 1: Unaprjeđenje vodosnabdijevanja i kvaliteta voda
- Prioritet 2: Održivo upravljanje u zaštićenim područjima
- Prioritet 3: Unaprjeđenje energetske efikasnosti u lokalnoj zajednici
- Prioritet 4: Uspostavljanje održivog sistema upravljanja otpadom
- Prioritet 5: Izrada lokalnih planskih dokumenata iz oblasti zaštite okoline

3.4 Moderna i inovativna privreda i preduzetništvo, digitalizacija i slijedljivost

Kako se navodi u dokumentu „Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji“: „Podaci i informacije o korišćenju resursa su potrebni da bi se obezbijedila slijedljivost i praćenje resursa (sirovina, voda, energije, otpada, između ostalog) kroz cijele lance vrijednosti. Dostupnost i mogućnost pristupa takvim podacima i sposobnost njihove transformacije u korisne informacije će poslužiti za izgradnju snažnih temelja koji mogu da podrže relevantne aktere u realizaciji cirkularne tranzicije. U tom kontekstu, inovacije u području digitalizacije mogu da povećaju potencijal podataka i informacija.“

Kao osnovni prioritet razvoja definisano je unaprjeđenje ekonomskog razvoja i stvaranje povoljnog poslovnog okruženja za privlačenje investicija, povećanje zaposlenosti i smanjenje siromaštva, ne zapostavljajući ostale važne segmente razvoja, modernizaciju osnovne infrastrukture, turizma, poljoprivrede, kao i razvoja kulture, sporta i obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite i zaštite životne sredine.

3.5 Poljoprivreda

Prirodne karakteristike terena uticale su da se stanovništvo na ovom području oduvijek bavilo poljoprivredom kao osnovnom djelatnošću. Međutim, usljed snažnih procesa deagrarizacije zabilježenih na ovom području u posljednjoj deceniji, broj ukupnog i poljoprivrednog stanovništva je imao izražen trend smanjenja. Poljoprivredna proizvodnja na ovom području nije razvijena u skladu sa postojećim resursima. Tržišna proizvodnja je izuzetno mala, prevlađuje proizvodnja za potrošnju u domaćinstvima i prodaju na zelenim pijacama i lokalnim marketima.

Strukturu korišćenja zemljišta na ovom području opredjeljuju prirodne karakteristike područja (planinska klima, pedološka svojstva zemljišta i dr.). Iz strukture poljoprivrednog zemljišta vidi se da postoje značajne mogućnosti za razvoj stočarstva, koje je najzastupljenije i istovremeno ima najveći potencijal za razvoj. Razvoj stočarstva (govedarstva i ovčarstva) je apsolutni nosilac razvoja poljoprivrede na ovom području i velika šansa za farmere Kolašina. Bogatstvo pašnjaka i livada značajan je preduslov za gajenje preživara (krave, ovce, koze). Poseban akcenat treba staviti na ovčarstvo i govedarstvo. Brojni pašnjaci i katuni mogu se na najbolji način valorizovati kroz razvoj ovčarstva, posebno ako se ima u vidu činjenica da se u sjevernom dijelu Crne Gore gaji preko 70% ukupnog broja ovaca.

Pored razvoja stočarstva, kao prioriteta poljoprivrede na ovom području, važan je i razvoj ostalih grana: ratarstva, povrtarstva, voćarstva i pčelarstva, koje predstavljaju dopunu i zaokruživanje razvoja poljoprivrede u cjelini, a komplementarne su i sa razvojem turizma. Karakteristično za voćarsku proizvodnju je da je ona najvećim dijelom ekstenzivna i odvija se uglavnom na okućnicama. Rijetko se mogu naći voćnjaci sa polu intenzivnom proizvodnjom. Sortiman je zastareo i ne prati trendove u okruženju, a agrotehničke i pomotehničke mjere (rezidba, obrada, đubrenje, zaštita) rijetko se primjenjuju. Na ovom području postoje izuzetni prirodni potencijali za razvoj pčelarstva. Bogatstvo medonosnog bilja i mala primjena pesticida, pružaju mogućnost za povećanje broja pčelara i pčelinjih društava.

Ovaj region posjeduje izuzetne prirodne potencijale kada je u pitanju ljekovito i aromatično bilje i šumski plodovi. Bogatstvo biljnih vrsta, biljke endemskog porijekla i raznovrsna cvjetna flora pružaju šansu za njihovo značajnije iskorišćavanje. U ovoj oblasti postoji veliki prostor za potencijalne i nove investicije.

Na prostranom području opštine Kolašin, zahvaljujući raznovrsnosti klime i tipova zemljišta, postoje povoljne lokacije za uzgoj pojedinih vrsta voća i povrća. Ove lokacije su prepoznate i u Mapi resursa Crne Gore, koju je pripremio Ministarstvo ekonomije. Ukupne poljoprivredne površine opštine Kolašin iznose 24243ha, od čega obradive površine obuhvataju 8629ha.

3.6 Turizam

Postojeća turistička ponuda u ljetnjem periodu godine bazirana je na aktivnostima koje se odvijaju u prirodnom okruženju. Posjetioci imaju mogućnost boravka u prirodi uz pješačenje, rafting, sportski ribolov, posmatranje ptica, paraglajding, jahanje. Zimsku turističku sezonu u najvećoj mjeri opredjeljuje aktivnost skijanja na Bjelasici.

Tabela 6. Smještajni kapaciteti u hotelima

Kolašin (kategorija hotela/objekta)	Broj ugostiteljskih objekata	Broj soba	Broj apartmana	Broj ležaja kreveta
5*****	0	0	0	0
4****	2	159	30	377
3***	3	21	9	71
2**	3	18	6	59
1*	0	0	0	0
UKUPNO	8	198	45	507

Izvor: TO Kolašin

Od smještajnih kapaciteta ističu se hoteli visoke kategorije Bianca 4* i Lipka 4* koji pružaju posjetiocima izvrsnu ponudu smještaja. Tu su još manji hoteli Brile, Čile, Vila Jelka, Garni, Djevojački most, eko-katun Vranjak i komplementarni smještajni kapaciteti gdje su svrstana odmarališta i privatni smještaj.

Tabela 7. Ukupan broj turističkih kapaciteta u privatnom smještaju na dan 31.01.2016.g.

	Kuće	Apartmani	Sobe	Eko-katuni	Bungalovi	Ukupno
Broj jedinica				2	12	44
Broj ležajeva	17	50	77	90	32	604

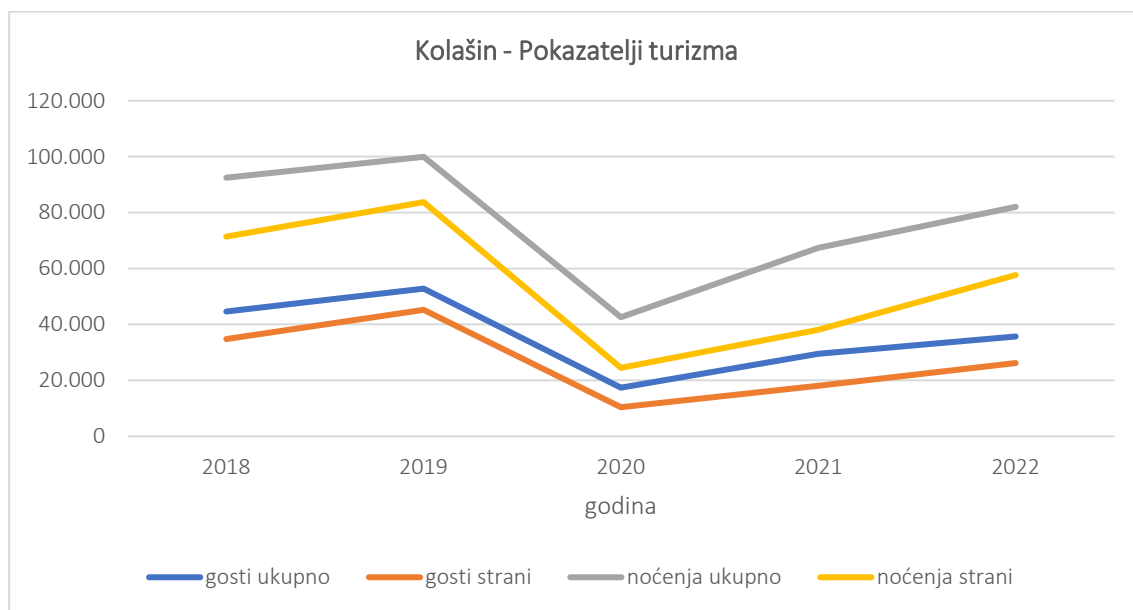
Izvor: TO Kolašin

Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D. objavio je Program podrške unaprjeđenju postojećih apartmanskih i hotelskih kapaciteta. Cilj programa je unaprjeđenje postojećih apartmanskih i hotelskih kapaciteta, dogradnja, rekonstrukcija, adaptacija, opremanje, prenamjena iz stambenih u turističke kapacitete, kao i kupovina postojećih hotela (uz obavezna investiciona ulaganja) kojima se stvaraju uslovi za podsticanje novog zapošljavanja, omogućava produženje turističke sezone, povećavaju smještajni kapaciteti, i unaprjeđuje ukupna konkurentnost Crne Gore kao turističke destinacije.

Pored ponude bitan segment turističkog tržišta je potražnja, koja pokazuje trend porasta, sa primjetnim povećanjem broja turista iz inostranstva.

Opština Kolašin posjeduje značajan potencijal za ekoturizam i za ostvarivanje društvenog i ekonomskog rasta zasnovanog na turizmu. Trenutno, turistička ponuda se zasniva na pogodnostima kao što su pejzaži,

panorame, čist vazduh, povoljne temperature, dobra pristupačnost, područja koja su pod zaštitom, skijališta, gastronomija kao i prepoznatljivo, kompaktno gradsko jezgro sa pješačkom zonom.

Slika 3. Pokazatelji turizma

U neposrednoj blizini grada, na planini Bjelasici, na lokaciji Jezerine, nalazi se savremeni skijaški centar „Ski Resort Kolašin 1450“, koji raspolaže sa 30km uređenih i kategorisanih skijaških staza za alpsko skijanje, kao i potrebnim uslužnim kapacitetima, savremenom sušionicom za opremu kao i velikom količinom skijaške opreme za iznajmljivanje. Staze su pokrivene savremenim, brzim šestosjednim i modernizovanim četvorosjednim žičarama koje u potpunosti zadovoljavaju potrebe skijališta i omogućavaju mu kapacitet od 10000 skijaša na dan. Ski centar je saobraćajno dobro povezan sa gradom, a put se redovno održava u toku i zimske i ljetnje turističke sezone. Zadovoljeni su svi važeći standardi i zahtjevi po pitanju usluživanja i bezbjednosti skijaša.

Cijene smještaja u Kolašinu su povoljne što je razlog dobre posjete i povećanog obima noćenja. U Kolašinu, za smještaj u domaćinstvu je u prosjeku potrebno od 10,00€ do 28,00 € u malim hotelima i do 65,00€ u hotelu Bianca.

Postoje veliki potencijali za razvoj nordijskog skijanja na Sinjajevini i Bjelasici, uz mogućnost organizovanja maratona i drugih vidova takmičenja karakterističnih za ovu disciplinu. Jedan takav maraton je već postao tradicionalan i održava se svake zime na planini Sinjajevini. Na Komovima postoje lokacije koje su isuviše strme za komercijalno skijanje, ali su povoljne za ekstremne sportove.

U toku ljetnje sezone postoji raznovrsna turistička ponuda bazirana na aktivnostima koje se organizuju u prirodi na otvorenom: panoramske ture, pješačke ture (obilježene staze na Bjelasici, Komovima i Sinjajevini), rafting/splavarenje na Tari, planinski biciklizam na Bjelasici, stijena za penjanje Biočinovici (Mušovića rijeka), posjeta brojnim speleološkim objektima, sportski ribolovna rijeci Tari, posjeta Botaničkoj bašti i Nacionalnom parku Biogradska gora (čamci, šetnja u prirodi, posmatranje ptica). Poseban sadržaj predstavljaju i dva eko-sela ili eko-katuna na Bjelasici koji omogućavaju turistima da neposrednije dožive boravak na planini kroz kulturu i tradiciju ljudi ovog kraja.

Područje Nacionalnog parka „Durmitor“ pokriva površinu od 32,519.00 ha. U okviru Nacionalnog parka „Durmitor“, posebno se izdvajaju sljedeća prirodna dobra, očuvanih autohtonih vrijednosti: rezervat prirode „Crna pada“ (prašuma crnog bora koja se nalazi u kanjonskoj dolini rijeke Tare, između Bistrice i Dobrilovine), najuža okolina Zabojskog jezera kao poseban rezervat prirode, Manastirska vrela i vodopad Skok u Dobrilovini kao hidrografsko-hidrološki spomenik prirode, pećina Škola u Dobrilovini kao memorijalni spomenik prirode, kao i geomorfološke vrijednosti u zaštitnoj zoni Parka (planinski vrhovi Prošćenjskih planina – Svevića, Ljeljeni vrh, Konjska lastva, itd.). Po bogatstvu flore i faune i složenosti ekosistema Durmitor predstavlja izuzetnu prirodnu vrijednost.

Tara i njene pritoke su bogate ribom, a u šumama se mogu naći: mrki medvjed, vuk, divlja svinja, divlja mačka, divokoza, više vrsta orlova, tetrijeba i jarebica.

Nacionalni park „Biogradska gora“ obuhvata djelove teritorija opština Kolašin, Mojkovac i Berane. Ukupna površina mu je 5550ha, od čega je 4258ha pod šumama. Zajedno sa Perućicom u Bosni i Bjeloveškom Pušćom u Poljskoj, Biogradska gora danas predstavlja jednu od tri poslednje evropske prašume. Park obuhvata prašumu Biogradska gora (u slivu reka Jezerštice i Biogradske rijeke), Biogradsko jezero, vrhove Jarčeve strane (1753m), Crna glava (2139m), Zekova glava (2117m), Troglav (2072m), Ogorela glava (1988m) i Donji Lumer (1730m).

Basen rijeke Tare je međunarodno zaštićeno područje. Po osnovu Konvencije o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine (UNESCO), slivna dolina rijeke Tare, od njenog izvorišta do ušća (dužine 150km i površine 182899ha), je 1977. godine uvrštena u mrežu svjetskih rezervat biosfere (Program "Čovjek i biosfera" - M&B, UNESCO), dok se Nacionalni park "Biogradska gora" nalazi na Listi potencijalnih dobara svjetske baštine (UNESCO World Heritage Tentative List).

4 KAPACITET ZA TRANZICIJU KA CIRKULARNOJ EKONOMIJI

4.1 Kapacitet zaposlenih u jedinici lokalne samouprave

Lokalna uprava

Organizacija i način rada lokalne uprave opštine Kolašin regulisane su Odlukom Predsjednice Opštine, kojom su obrazovani organi lokalne uprave Opštine i to kao sekretarijati, službe i direkcije. Struktura zaposlenih po stručnoj spremi je neadekvatna, s obzirom da je najviše zaposlenih sa srednjom stručnom spremom. Situacija je nešto popravljena nakon sprovođenja programa racionalizacije.

Tabela 8. Broj zaposlenih, prema postojećoj sistematizaciji

Organ uprave	Broj zaposlenih
Predsjednička služba	6
Skupštinska služba	5
Služba Glavnog administratora	3
Sekretarijat za finansije i opštu upravu	31
Sekretarijat za uređenje prostora, životnu sredinu i komunalno-stambene poslove	8
Komunalna policija	6
UKUPNO	59

Izvor: Opština Kolašin

Opština je osnivač sljedećih preduzeća i ustanova:

- „Komunalno Kolašin“ DOO
- „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO
- Centar za kulturu opštine Kolašin
- Turistička organizacija opštine Kolašin

Od međunarodnih donatora i organizacija, koriste se sredstva iz IPA fondova za realizaciju projekata infrastrukture i prekogranične saradnje. Pored ovih fondova, sa svojim aktivnostima prisutni su i sljedeći donatori UNDP, USAID, GEF i Austrijsko-crnogorsko partnerstvo. Austrijsko-crnogorsko partnerstvo je sa svojom kancelarijom u Kolašinu sprovedo brojne projekte iz oblasti turizma, kulture, ekologije.

U prostorijama Centra za kulturu radi i Regionalno razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije. Ova Agencija pruža stručnu podršku projekata iz oblasti turizma, ekologije, kulture itd. Međuopštinska saradnja se odnosi na saradnju u vezi regionalnog upravljanja otpadom sa opštinama na sjeveru Crne Gore. Saradnja se odnosi i na upravljanje zaštićenim područjima (opštine Andrijevica i Podgorica). Takođe je prisutna i turistička saradnja u regionu Bjelasice i Komova sa svim opštinama koje gravitiraju ovom području.

4.2 Kapacitet zainteresovanih strana

Preduzeća „Komunalno Kolašin“ i „Vodovod i kanalizacija Kolašin“, osnovana su radi vršenja komunalne djelatnosti na teritoriji Opštine Kolašin. Osnovne djelatnosti preduzeća su proizvodnja i distribucija vode za piće, prečišćavanje otpadnih voda, održavanje javne higijene, održavanje lokalnih puteva i održavanje groblja.

Preduzeća „Komunalno Kolašin“ i „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ radi u neposrednoj komunikaciji sa opštinom Kolašin, često učestvuje u različitim projektima za koje je aplicirala Opštinska uprava. Shodno tome, određeni broj službenika ima iskustva u realizaciji projekata. Ova javna ustanova ima svoju internet stranicu.

Internet stranica opštine Kolašin ograničen je na osnovne podatke sa relativnom kašnjenju u ažuriranju osnovnih podataka.

Najznačajnije TV i radio stanice

Na teritoriji opštine Kolašin radi lokalna radio – televizija koja svojim programima obogaćuju informisanost građana. Pored njih, građani naše opštine imaju prijem signala nacionalnih televizijskih i radio stanica.

4.3 Kapacitet organizacija civilnog društva

Opština Kolašin, prema podacima sa zvanične internet prezentacije opštine, ima nekoliko značajnih udruženja građana:

R.b.	Naziv
1.	Udruženje Moračana i prijatelja Morače – Svetigora
2.	Organizacija žena Kolašin
3.	Udruženje pčelara – Kolašin – Kolašin

R.b.	Naziv
4.	Udruženje penzionera Kolašin
5.	Udruženje invalida rada Kolašin
6.	Roditelji za učenike
7.	Udruženje za stare – treće doba
8.	Nevladina organizacija – natura
9.	Nevladina organizacija lovačko društvo rovca Kolašin
10.	Lovačko društvo lovac Kolašin
11.	Udruženje likovnih umjetnika Kolašina
12.	NVO fenomeni
13.	NVO urbani pokret
14.	Udruženje boraca narodnooslobodilačkog rata i antifašista opštine Kolašin
15.	Auto moto društvo Kolašin
16.	Klub sportova u prirodi – gorštak – outdoor club – higlander
17.	Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama i smetnjama u razvoju zvijezda
18.	Udruženje građana Vrelo bistricko
19.	Udruženje za zaštitu i očuvanje prirode kapetanovo jezero
20.	Sportska zona
21.	Nevladino udruženje farmera Trebaljevo – radigojno Kolašin
22.	NVO totalna umjetnost (total art – tolbius)
23.	NVO tango natural Montenegro
24.	Udruženje veterinara Crne Gore
25.	Bodin
26.	Univerzalna škola sporta filipid
27.	Klub odgajivača golubova srpskih visokoletaca Breza
28.	Kol medica
29.	NVO ozon radio
30.	Udruženje taksista – taxi tara
31.	Selo gradu, grad selu
32.	Gladijatori vratila (gladiators bars montenegro)
33.	Organizacija boraca narodnooslobodilačkog rata 1941-1945 Kolašin
34.	Kolašinsko društvo učitelja sportova na snijegu
35.	Društvo prijatelja Kolašina
36.	Centar za građansku inicijativu (CGI) Kolašin
37.	Društvo za zaštitu životinja Kolašin – riki i koski
38.	Pokret za razvoj rovaca
39.	Centar za izučavanje i revitalizaciju tradicionalnih igara i pjesama
40.	Preporod života
41.	Udruženje za razvoj i turizam u Kolašinu
42.	Društvo guslara starac Milutin
43.	Argus
44.	Inovator
45.	Glas otadžbine – Kolašin
46.	Udruženje privatnih vlasnika šuma Kolašin
47.	Nevladino udruženje za podsticanje razvoja opštine Kolašin – novi Kolašin
48.	Udruženje privatnih vlasnika šuma crne gore
49.	Klasterska inicijativa

R.b.	Naziv
50.	Nordijski sportovi crne gore – nordic sports montenegro
51.	NVO basket veterani – Kolašin
52.	Udruženje proizvođača moračke rakije
53.	Sjeverna organizacija za ruralni razvoj
54.	Majke Kolašina
55.	NVO sinjavina Kolašin
56.	Novi početak-a new beginning
57.	Gorska služba spašavanja Kolašin
58.	Korifej teatar
59.	Fondacija ramonda
60.	Put mira Crne Gore, rečine Kolašin
61.	NVO snaga bilja-lincura/power of the herbs-gentiana
62.	Rovca
63.	NVO planine Crne Gore
64.	Udruženje proizvođača kolašinskog lisnatog sira
65.	Media tim
66.	NVO rikijevo carstvo
67.	Gorsko sunce
68.	Regionalni centar za pomoć osobama sa posebnim potrebama filipovo Kolašin
69.	NVO za razvoj sela i zaseoka jasenova i Ocka gora
70.	Sinjavinski maraton
71.	Auto klub Ostojić
72.	Omladinski klub Kolašin
73.	Udruženje za zaštitu komova – uzkom
74.	Udruženje privatnih pružalaca smještaja Kolašin

4.4 Kulturološka spremnost i motivacija građana za prelazak na cirkularnu ekonomiju

Cirkularna ekonomija i principi funkcionisanja su nov termin za građane. Uz adekvatnu informisanost moguće je dobiti veću podršku građana za aktivnosti koje se planiraju u ovoj oblasti. Veliku ulogu bi imala adekvatna kampanja ali i podsticajna sredstva koja opština u saradnji sa JKP može da obezbedi.

5 KLJUČNI IZAZOVI I REZULTATI ANALIZE STANJA I ZAKLJUČCI

Analiza stanja ukazuje na trenutno stanje koje nije zadovoljavajuće ali na veliki potencijal koji postoji u opštini Kolašin. Određene infrastrukturne usluge koje nisu uspostavljene do kraja i koje je potrebno unaprjeđivati mogu se razvijati na način i po principima integrisanja cirkularne ekonomije u projekte koji se kreiraju na teritoriji opštine Kolašin.

5.1 Ekonomski razvoj

Prema Stepenu razvijenosti jedinica lokalne samouprave Crne Gore, Opština Kolašin zauzima 13. mjesto od ukupno 24 opštine u Crnoj Gori. Pripada četvrtoj grupi sa Indeksom razvijenosti od 80,47 (Grupe prema % odstupanja od prosječne vrijednosti indeksa razvijenosti u Crnoj Gori).

Razvoj privatnih preduzeća je osnovna tendencija privrednog razvoja opštine posljednje dvije decenije. Osnovno obilježje prostorne organizacije privrednog razvoja u opštini Kolašin jeste koncentracija privrednog razvoja u opštinskom centru i prilično veliki zaostatak u razvoju ruralnih djelova.

Osnovu sadašnjeg razvoja opštine predstavlja turizam, koji je u ekspanziji. Mala i srednja preduzeća su angažovana u preradi i proizvodnji prehrambenih proizvoda, građevinarstvu i trgovini.

U pregledu koji slijedi, prikazani su privredni subjekti (preduzetnici i preduzeća), iz oblasti proizvodne i prerađivačke djelatnosti. U cilju boljeg uvida, razvrstana su po oblastima djelatnosti. Navedeni privredni subjekti, potencijalnom investitoru daju jasnu sliku o privrednim aktivnostima na lokalnom nivou, potencijalnim dobavljačima, kooperantima, su-investitorima i partnerima.

Tabela 9. Privredni subjekti (preduzetnici i preduzeća) iz oblasti proizvodne i prerađivačke djelatnosti

Šumarstvo i drvoprerađiva	Prehrambena industrija	Poljoprivreda i stočarstvo	Građevinska industrija	Metaloprerađiva i mašinska industrija	Proizvodnja el. energije i opreme za upravljanje el. energijom
A 3 COMPANY	AKVA GALAMONA	ČAČO	ANGLO- MONT TIMBER PRODUCTS	ILING INTER	BAST- POTENCIJAL
BRENTA	DAŠAD	DM DRAGOVIĆ	ANDELA	MOUSE	KOL ENERGY
BRITISH-MONT- TRADING	ĐAPEKO	ECO ALIMENTI MONTENEGRO	ARI MONT		NORDIC ENERGY POTENCIJAL
EKO-VLADOŠ	KAPETANOVO JEZERO	GOLEŠ & BMV	BELI COMPANY		POTENCIJAL
EVRODRVO	MANDA- PROMET	TREBALJEVO	FERT		
FAGIO	MWD	UDRUŽENJE PROIZVOĐAČA KROMPIRA CRNE GORE	PAŽANJ		
GRAND- EXPORT	PEKARA KOMERC		PULETIĆ		
GRINIČ TRADE	PUČONJA		WOOD HOUSE		
GS-PRODUKT	SMARTER				

Šumarstvo i drvoprerađiva	Prehrambena industrija	Poljoprivreda i stočarstvo	Građevinska industrija	Metaloprerađiva i mašinska industrija	Proizvodnja el. energije i opreme za upravljanje el. energijom
HILLS	SOLVENTUS & DAKA ENERGY				
KOLAŠIN ENERGY	ZANONI				
KUBURA-PROMET					
LANCER					
MONT- FOREST					
MONTELAN					
PALISAD-PROMET					
PICCOLO					
STARI VUK.COM					
ŠLJIVOVICA					
VEKTRA NORD					
VUJISIĆ COMPANY					

Potencijali izvorišta za flaširanje voda za sada nijesu dovoljno iskorišćeni. Ipak, u posljednje vrijeme prisutno je pojačano interesovanje za punjenje voda u ambalažu, a u toku je izdavanje koncesija i izgradnja novih fabrika. Postojeći objekti na zahvatu plana i bliskoj okolini obuhvataju sljedeće pogone:

- "Aqua Monta" (izvorište Ropušica) u Gornjem Lipovu,
- "Gorska" (izvorište Jeremija),
- "Aqua Bianca" (izvorište Đedov izvor) u Radigojnu,
- "Suza" (izvorište Bukovička vrela) u Trebaljevu.

5.2 Analiza javnih politika i regulatornog okvira

Određeni elementi koncepta cirkularne ekonomije već su sadržani u brojnim važećim zakonima Crne Gore, kao što su: Zakon o upravljanju otpadom („Službeni list Crne Gore", br. 034/24 od 12.04.2024), Zakon o javnim nabavkama („Sl. list CG" broj 74/19), Zakon o industrijskim emisijama („Sl. list CG" broj 17/19), Zakon o organskoj proizvodnji („Sl. list CG" broj 56/13), Zakon o inovacionoj djelatnosti („Sl. list CG" broj 82/20), Zakon o nacionalnom brendu („Sl. list CG" br. 37/17 i 146/21), itd.

Analiza postojećeg zakonodavnog okvira, kako u pogledu zakonskih rješenja koja podržavaju primjenu koncepta cirkularne ekonomije u praksi, tako i u pogledu nedostataka odnosno potrebe za izmjenama i dopunama određenih zakona se radi u okviru posebnog projekta "Podrška malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori" koji uz podršku EU sprovodi Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma. Ovaj dokument će biti predmet posebnih konsultacija, nakon čega će biti objavljen i dostupan javnosti.

Izradi ovog dokumenta je prethodila Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji (Mapa puta), koja je objavljena u aprilu 2022. godine. Cilj Mape puta je da posluži svim akterima u crnogorskom društvu kako bi se unaprijedio kvalitet njihovog života, motivisali privredni subjekti da integrišu cirkularne poslovne modele koji bi poboljšali kvalitet njihovog rada, proširile i povećale mogućnosti za zapošljavanje i podstakla kulturna evolucija. Osim toga, cilj je sistemska promjena odnosno podsticanje transformacije u načinu razmišljanja i djelovanja u pogledu korišćenja resursa, kao i uzrokovanje samoobavezujuće posvećenosti donosioca odluka da prilagode politike koje predlažu, a koje su u skladu sa principima cirkularne ekonomije.

Kao jedan od prvih koraka u tom pravcu, Mapa puta definiše izradu Strategije za cirkularnu tranziciju, čiji je cilj da definiše jasnu viziju, strateške i operativne ciljeve i pripadajuće ciljne vrijednosti i prioritete, identifikuje sredstva i pomogne u prevazilaženju postojeće fragmentacije kada su u pitanju postojeće i buduće inicijative na sektorskom nivou.

Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. će na taj način predstavljati i odgovor na brojne međunarodne obaveze koje su definisane UN Agendom održivog razvoja do 2030. godine, Zelenim sporazumom EU, obavezama u okviru pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom (EU) i brojnim obavezama definisanim u različitim sektorskim strategijama.

6 SMJERNICE ZA INSTITUCIONALNU PODRŠKA ZA RAZVOJ CIRKULARNE EKONOMIJE

Kao smjernice za prevazilaženje postojećih prepreka za uvođenje cirkularnih poslovnih modela za pojedine društvene aktere koji imaju mogućnost da učine ključne korake, izdvojili smo sledeće preporuke:

- Obezbediti potpunu pokrivenost uslugom prikupljanja komunalnog otpada svih fizičkih i pravnih lica na teritoriji opštine (akter: jedinica lokalne samouprave);
- Obezbediti infrastrukturu potrebnu za jasno utvrđivanje količina komunalnog otpada koji se prikupi u jedinici lokalne samouprave (akteri: jedinica lokalne samouprave, preduzeće kome je povjerena djelatnost upravljanja komunalnim otpadom);
- Obezbediti uspostavljanje funkcionalnog sistema za primarnu selekciju komunalnog otpada i lokalnog tretmana kako bi se smanjile količine koje se odlažu na deponiju, a povećale količine iz kojih se mogu dobiti korisne materije i energija (akteri: jedinica lokalne samouprave, preduzeće kome je povjerena djelatnost upravljanja komunalnim otpadom);
- Definirati odgovornosti i funkcionalan sistem za odvojeno prikupljanje opasnog otpada i posebnih tokova otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave;
- Uvesti dugoročne podsticajne mjere za pravna lica koja posluju u skladu sa principima cirkularne ekonomije (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležni državni organi);
- Obezbediti pokrivanje dijela troškova pravnim licima nastalih tokom procesa prelaska sa linearne na cirkularnu ekonomiju (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležni državni organi);
- Podstaknuti i podržati saradnju privrede i naučno-istraživačke zajednice u cilju unaprjeđenja procesa proizvodnje i pružanja usluga u smjeru cirkularne ekonomije (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva);
- Obezbediti poštovanje propisa u oblasti upravljanja otpadom (akteri: nadležne inspekcijske službe);

- Obezbediti poštovanje principa „zagađivač plaća“ i „principa produžene odgovornosti“ kako bi se u cijenu proizvoda i usluga realno uključili troškovi upravljanja otpadom i zagađenja životne sredine i spriječilo prebacivanje ovih troškova na građane (akter: nadležno ministarstvo);
- Obezbediti jasnu vidljivost pozitivnih primjera u cirkularnoj ekonomiji i njihovu prednost kroz uvođenje i proširivanje obima „zelenih“ javnih nabavki u državnom sektoru (akteri: nadležna ministarstva, i druge nadležne institucije);
- Podržati aktivno uključivanje organizacija civilnog društva i medija u promociju cirkularne ekonomije i pozitivnih primjera (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva);
- Obezbediti edukativne programe za predstavnike sva tri sektora o cirkularnoj ekonomiji i prednostima koje ona nudi (akteri: jedinica lokalne samouprave, nadležna ministarstva, Privredna komora CG, organizacije civilnog društva).

7 PRIORITETNE OBLASTI RAZVOJA CIRKULARNOSTI ZA JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE

Na osnovu kvantitativnog i kvalitativnog opisa postojećeg stanja jasno se stvara slika o trenutnoj situaciji u opštini. Analiza jasno naglašava prednosti (prirodna bogatstva, geografski položaj, bogata kulturna baština, očuvana životna sredina, dobra saobraćajna povezanost, potencijali za razvoj turizma i dr) i probleme (depopulacija, nedostatak turističke infrastrukture, loša obrazovna struktura, nedostatak preduzetničkog duha, loša saobraćajna infrastruktura, problem upravljanja otpadom, vodovodna i kanalizaciona mreža, nedostatak kadrova sa specifičnim zanimanjima i dr).

- Najveći potencijal ekološki zdrava životna sredina;
- Turizam – skijaški, seoski, lovni itd.;
- Poljoprivredna proizvodnja osnov budućeg privrednog razvoja – ratarstvo, stočarstvo, proizvodnja meda, proizvodi prirode – pečurke, ljekovito bilje... – dobar osnov sirovina za kvalitetnu prehrambenu proizvodnju, manjeg obima;
- Drvno-prerađivačka industrija – neophodno očuvanje šumskih zasada, formiranje novih, kontrola sječe, ZOP;
- Šumarstvo – drvna, građevinska industrija.

Sagledavajući realno stanje i izuzetne potencijale u pogledu jedinstvenih prirodnih vrijednosti i bogatstva kojima opština raspolaže može se zaključiti da postoje preduslovi za ubrzani društveni i ekonomski razvoj i promjenu statusa nedovoljno razvijene lokalne samouprave, kroz primjenu principa cirkularnosti i realizaciju aktivnosti koje tome mogu značajno doprinijeti.

7.1 Prioritetne aktivnosti za razvoj cirkularne ekonomije

Tabela 10. Prioritetne aktivnosti za razvoj CE

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
JAVNE USLUGE I IZGRAĐENO OKRUŽENJE (prostorno planiranje, upravljanje vodama, otpadom, čistoća, saobraćaj, rasvjeta, pijace, javne zelene površine...)	Cilj: Unaprjeđenje kvaliteta javnih usluga primjenom principa cirkularnosti od značaja za stvaranje uslova daljeg društvenog razvoja i zaštite životne sredine				
Uspostavljanje sistema primarne selekcije komunalnog otpada	Opštinska uprava	Preduzeće "Komunalno Kolašin" DOO	2028		Povećanje stepena reciklabilnog materijala
Uvođenje sistema kućnog kompostiranja u zonama individualnog stanovanja	Opštinska uprava	Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (nadležno Ministarstvo) Donatorske institucije	2026		Smanjenje količine otpada namijenjenog odlaganju
Izgradnja reciklažnog centra/ Reciklažnih dvorišta	Opštinska uprava	Nadležno Ministarstvo Donatorske institucije	2026		Povećanje stepena reciklabilnog materijala
Izrada projektno-tehničke dokumentacije za izgradnju biciklističkih staza	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2025		
Priprema projektno-tehničke dokumentacije za proširenje, praćenje i kontrolu rada javne rasvjete korišćenjem fotonaponskih panela	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2025		Izrađena projektno-tehnička dokumentacija Podnijeta aplikacija za finansiranje izgradnje

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
ENERGETSKA EFIKASNOST I OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	Cilj: Racionalno upravljanje energijom, povećanje energetske efikasnosti i povećanje iskorišćenja potencijala obnovljivih izvora energije				
Formiranje tima za energetiku opštine Kolašin	Opštinska uprava	/	2024		Formiran tim za energetiku.
Obavljanje energetskih pregleda javnih zgrada na teritoriji opštine Kolašin	Opštinska uprava	Organizacije koje koriste javne objekte i privredni subjekti koji obavljaju energetske preglede	2027		
Energetska sanacija škola sa teritorije opštine Kolašin	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izvođenjem energetske sanacije objekata Donatorske institucije	2027		
Izrada projekata korišćenja obnov. izvora energije (pelet i drvena sječa, solarna energija, toplotne pumpe) u energetski saniranim javnim objektima opštine Kolašin	Opštinska uprava	Privredni subjekti koji se bave izradom projektne dokumentacije	2027		Izrađeni projekti korišćenja obnovljivih izvora energije u energetski saniranim javnim objektima.
DOBRO UPRAVLJANJE I ZELENE JAVNE NABAVKE	Cilj: Povećanje efikasnosti rada Opštinske uprave i uvođenje zelenih javnih nabavki				
Uspostavljanje centralizovane baze podataka za potrebe analize i kontrole poslovanja i izvještavanja	Opštinska uprava	„Komunalno Kolašin” DOO, „Vodovod i kanalizacija Kolašin” DOO	2027		Uspostavljena centralizovana baza podataka.

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
Unaprjeđenje dostupnosti i transparentnosti podataka o aktivnostima opštinske uprave i javnih ustanova i preduzeća	Opštinska uprava	"Komunalno Kolašin" DOO, „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO	2026		Uspostavljene i unaprijeđene digitalne platforme
Sprovođenje zelenih javnih nabavki	Opštinska uprava	"Komunalno Kolašin" DOO, „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO	2024		Broj realizovanih zelenih javnih nabavki.
MODERNA I INOVATIVNA PRIVREDA I PREDUZETNUŠTVO, digitalizacija i slijedljivost	Cilj: Unaprjeđenje podrške preduzetnicima, mikro preduzećima i MSP u razvoju cirkularnog modela poslovanja				
Sprovođenje stalnih obuka za male poljoprivredne proizvođače i individualne poljoprivrednike		MSP, udruženja malih proizvođača, Donatorske institucije	2029		Broj projekata u kojima su privredni subjekti uzeli učešće ili su im odobrena finan. sredstva za prelazak na cirkularni model poslovanja.
Formiranje baze podataka MMSPP na osnovu prirode njihove oblasti proizvodne djelatnosti		Privredni subjekti	2026		Uspostavljena baza podataka.
Podrška MMSPP i udruženjima u pripremi dokumentacije za učešće u projektima finansiranja i su-finansiranja za prelazak na cirkularni model poslovanja	Opštinska uprava	MSP, udruženja malih proizvođača, Donatorske institucije	2029		Broj projekata u kojima su privredni subjekti uzeli učešće ili su im odobrena finan. sredstva za prelazak na cirkularni model poslovanja.

Oblast/Aktivnost	Nosilac aktivnosti	Partner u realizaciji aktivnosti	Rok završetka	Potrebna fin. sredstva (EUR)	Indikator uspješnosti
KAPACITETI ZA TRANZICIJU KA CIRKULARNOJ EKONOMIJI	Cilj: Unaprjeđenje kapaciteta za tranziciju ka CE u javnom sektoru, privrednim subjektima, institucijama, medijima, organ. civilnog društva i građana				
Unaprjeđenje akta o Sistematizaciji radnih mjesta sa opisima poslova koji se odnose na CE	Opštinska uprava	/	2024	N/A	Usvojen akt o sistematizaciji radnih mjesta u kojem su opisi poslova dopunjeni poslovima koji se odnose na CE.
Edukacija zaposlenih u opštinskoj upravi, JP i javnim ustanovama za primjenu i sprovođenje zelenih javnih nabavki	Opštinska uprava	Javne ustanove, Preduzeća „Komunalno Kolašin“ DOO i „Vodovod i kanalizacija Kolašin“ DOO	2024		Broj službenika opštinske, JP i javnih ustanova koji su pohađali obuke.
Sprovođenje obuka u oblasti CE kroz Program stručnog usavršavanja za službenike na lokalnom nivou	Opštinska uprava	Nadležno Ministarstvo	2025		Broj realizovanih obuka. Broj službenika opštinske uprave koji su pohađali obuke.
Realizacija obuke za privredne subjekte u oblasti CE	Opštinska uprava	Privredni subjekti Nadležno Ministarstvo UNDP	2026-2027		Broj učesnika koji su pohađali obuku.
Dizajniranje i realizacija kampanje podizanja svijesti građana o značaju CE	Opštinska uprava	Lokalna strana, JP, privredni subjekti, obrazovne institucije, građani, nadležno Ministarstvo	2028		Broj realizovanih događaja u okviru kampanje podizanja svijesti građana.

7.2 Preporuke prioritetnih oblasti za razvoj cirkularne ekonomije

Prema Prostornom planu Crne Gore do 2020. godine kao prioritetne oblasti razvoja opštine Kolašin prepoznate su: turizam (usmjeren na formiranje specijalizovane ponude); poljoprivreda; hidroenergetski potencijal i prerađivačka industrija.

Imajući u vidu izuzetne potencijale u pogledu dosadašnjeg razvoja turizma, ukazuje da budući privredni razvoj treba usmjeravati ka modernom i inovativnom preduzetništvu prije svega u podizanju nivoa turističke ponude kroz jačanje kapaciteta usluga u ovoj oblasti i povezivanje sa turističkim potencijalima regiona i države.

Zimsku turističku sezonu u najvećoj mjeri opredjeljuje aktivnost skijanja na Bjelasici. Postojeća turistička ponuda u ljetnjem periodu godine bazirana je na aktivnostima koje se odvijaju u prirodnom okruženju. Posjetioci imaju mogućnost boravka u prirodi uz pješačenje, rafting, sportski ribolov, posmatranje ptica, paraglajding, jahanje. Važne aktivnosti treba usmjeriti u izjednačavanje ponude tokom cele godine, podjednako razvijati zimski i ljetnji turizam.

Privredne grane koje su povezane sa preradom mliječnih proizvoda i tradicionalnim stočarstvom imaju veliki potencijal u postojećoj prepoznatljivosti proizvoda sa ovih prostora. Potencijal poljoprivredne proizvodnje, prvenstveno stočarstva, kroz izgradnju kapaciteta malih proizvođača organske proizvodnje je neiskorišćen, odvija se na individualnom nivou. Potrebno je konstantno jačati kapacitete i sprovoditi stalnu edukaciju kako bi se individualna poljoprivredna gazdinstva formalizovala u preduzetnički sektor i jačala ova grana privrede.

Kako bi se ovi pravci društvenog i ekonomskog napretka ispunili, potrebno je uložiti dodatne napore na nivou lokalne samouprave ka sprovođenju, praćenju i unaprjeđenju strateških i planskih dokumenata, ali i podizanju nivoa znanja zaposlenih u javnom i privatnom sektoru u pogledu primjene principa cirkularnosti i jačanja podrške u smislu povezivanja relevantnih zainteresovanih strana i saradnje sa naučno-istraživačkim organizacijama i potencijalnim izvorima finansiranja. U ovoj oblasti od izuzetnog značaja je da se posebna pažnja usmjeri na dostupnost informacija i transparentnost u radu organa javne uprave i omogućiti adekvatno informisanje i učešće građana opštine Kolašin.

8 PRAĆENJE NAPRETKA U IMPLEMETACIJI MAPE PUTA (MONITORING)

8.1 Izvještavanje o napretku u razvoju cirkularne ekonomije

Da bi se osiguralo adekvatno praćenje sprovođenja plana i efikasna koordinacija svih zainteresovanih strana uključenih u realizaciju mape puta, jedinica lokalne samouprave bi trebalo da imenuje **Koordinatora za praćenje napretka u implementaciji mape puta za cirkularnu ekonomiju**.

Jedinica lokalne samouprave (i svaki drugi nosilac aktivnosti) trebalo bi da ima obavezu da po završetku kalendarske godine, a po potrebi i češće, **pripremi izvještaj o realizaciji aktivnosti (mjera ili inicijativa)** za koje je zadužena i dostavi Koordinatoru. Praćenje će se vršiti preko kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za mjerenje učinaka (indikatora uspješnosti).

Na osnovu prikupljenih podataka, Koordinator ima obavezu da objedini podatke i pripremi Godišnji izvještaj o implementaciji Lokalne mape puta za cirkularnu ekonomiju. U godišnjem izvještaju potrebno je sumirati ostvarene rezultate i dati predloge za eventualna poboljšanja implementacije Mape puta, metode implementacije i kvalitet rezultata. Shodno tome, ovaj dokument predstavlja alat koji omogućava praćenje da li se konkretne aktivnosti sprovede po planu, u definisanim rokovima i da li se dostižu ciljevi utvrđeni u Mapu puta.

Po završetku petogodišnjeg perioda, potrebno je izvršiti evaluaciju implementacije mape puta, odnosno, analizu efekata svih sprovedenih aktivnosti i stepena ispunjenosti ciljeva kako bi se izveli zaključci i preporuke za naredni period.

Pored evaluacije efekata i stepena ispunjenosti ciljeva Mape puta za realizovani petogodišnji period, Završni izveštaj treba da sadrži i podatke o sprovedenim aktivnostima, napomene u vezi sa teškoćama koje su se javile u realizaciji i predloge za njihovo otklanjanje, kao i obrazloženja za izostanak realizacije pojedinih aktivnosti.